

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Інститут управління та права, Юридичний факультет
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра загальноправових та політичних наук
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему Громадські об'єднання як політичний інститут: регіональний аспект

Виконав: студент(ка) 2 курсу, групи Юз-219м

Спеціальності 052 «Політологія»

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)

Політологія

А.А. Шушура

(прізвище та ініціали)

Керівник к.ю.н., доцент М.І. Трипольська

(прізвище та ініціали)

Рецензент к.п.н., О.М. Венгер

(прізвище та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
 (повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет Інститут управління та права, Юридичний факультет
 Кафедра Загальноправових та політичних наук
 Ступінь вищої освіти Магістр
 Спеціальність 052 «Політологія»
 (код і найменування)
 Освітня програма (спеціалізація) Політологія
 (назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав.кафедри Арабаджиєв Д.Ю.
 «___» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Шушули Анастасії Анатліївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) «Громадські об'єднання як політичний інститут: регіональний аспект»

керівник проєкту (роботи) Трипольська М.І., к.ю.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «29» вересня 2020 року № 241

2. Строк подання студентом проєкту (роботи) «___» _____ 2020 року

3. Вихідні дані до проєкту (роботи) 112 сторінок, 11 таблиць, 11 рисунків, 1 додаток, 65 джерел.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Основні підходи до вивчення громадських організацій. Методологія та методика дослідження основних характеристик громадських організацій. Нормативно-правові, організаційно-технологічні основи діяльності громадських організацій. Громадські організації в системі соціальної роботи. Основні напрямки, форми діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи в Запорізькій області: експертне опитування. Детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи в Запорізькій області. Аналіз потенційних небезпек. Заходи по забезпеченню безпеки. Заходи з пожежної безпеки.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
 – Поінформованість громадян м. Запоріжжя стосовно діяльності громадських організацій. – Поінформованість громадян м. Запоріжжя стосовно діяльності громадських організацій. – Засоби отримання інформації громадянами, щодо роботи громадських організацій. – Ступінь впливу громадських організацій

на діяльність органів влади. – Ступінь впливу громадських організацій на сфери суспільного життя. – Визначення актуальності соціальних послуг на думку експертів. – Визначення актуальності соціальних послуг, які надаються громадськими організаціями. – Дуже актуальні соціальні послуги. – Оцінка включення громадських організацій в сфери суспільного життя. – Сфери суспільного життя в яких громадські організації приймають участь. – Участь громадських організацій в реалізації соціальних послуг. – Вплив громадських організацій на реалізацію соціальних послуг. – Стан звернень організацій з пропозиціями до влади. – Сфери надання соціальних послуг, які слід оптимізувати у м. Запоріжжя. – Категорії населення, які потребують соціальної підтримки в першу чергу. – Категорії населення, які потребують соціальної підтримки першочергово. – Рівень діяльності громадських організацій. – Оцінка рівня діяльності громадських організацій. – Види послуг, які надають громадські організації на практиці. – Види послуг, які надають громадські організації рідко. – Види послуг, які надають громадські організації часто. – Досвід роботи в організації

6. Консультанти розділів проєкту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Трипольська М.І., к.ю.н., доцент		
2	Трипольська М.І., к.ю.н., доцент		
3	Трипольська М.І., к.ю.н., доцент		
4	к.т.н., доцент Нестеров О.В.		
Нормок-ь	к.ф.н., доцент Попович Я.М		

7. Дата видачі завдання «__» _____ 2020року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Попереднє затвердження тем, складання змісту	02.12.2019-04.12.2019	
2	Вивчення літературних джерел	09.12.2019-15.01.2020	
3	Збір матеріалу на кваліфікаційну магістерської роботу	10.02.2020-17.02.2020	
4	Групування та аналіз зібраного матеріалу	18.02.20-29.02.2020	
5	Виконання першого розділу	02.03.2020-24.04.2020	
6	Виконання другого розділу	04.05.2020-22.06.2020	
7	Виконання третього розділу	01.09.2020-30.09.2020	
8	Затвердження теми кваліфікаційної магістерської роботи	29.09.2020	

9	Формування висновків та рекомендацій	01.10.2020-15.10.2020	
10	Оформлення кваліфікаційної магістерської роботи	16.10.2020 – 06.11.2020	
11	Перевірка роботи керівником	9.11.2020-11.11.2020	
12	Одержання відгуку та рецензії	11.11.2020-13.11.2020	
13	Попередній захист кваліфікаційної магістерської роботи	16.11.2020-19.11.2020	
14	Подання роботи на кафедру	22.11.2020	
15	Захист кваліфікаційної магістерської роботи	23.12.2020	

Студент(ка)

_____

(підпис)

А.А. Шушура

(прізвище та ініціали)

Керівник проєкту (роботи)

_____

(підпис)

М.І. Трипольська

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційної магістерської роботи на здобуття другого (магістрського) рівня освіти зі спеціальності 052 «Політологія»

Тема роботи: «Громадські об'єднання як політичний інститут: регіональний аспект».

Актуальність теми. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. ознаменувався для України як період кардинальної трансформації, суперечливих подій, процесів і змін, які торкнулися всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства. Колишні інститути соціальної підтримки виявилися непрацездатними в силу ідеологічних підходів, відсутністю ресурсної бази, зміни соціальних умов. Результатом цих процесів стало різке зростання кількості громадських організацій, підвищення їх ролі в політичній сфері.

У зв'язку з цим особливу актуальність і важливість набувають питання становлення, розвитку та функціонування громадських організацій. Вивчення громадських організацій привертає увагу політологів, соціологів, економістів, філософів та інших вчених в зв'язку з інституціоналізацією цього виду організацій в сучасному суспільстві.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження ролі та впливу громадських організацій як політичного інституту в Запорізькій області.

Предметом є основні напрямки, форми та детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій як політичного інституту в Запорізькій області.

Об'єктом є громадські організації як політичний інститут.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано комплекс загальнонаукових емпірико-теоретичних методів, зокрема: збір інформації, аналіз, синтез, індукцію, дедукцію; комплекс емпіричних методів: метод аналізу документів (Законів і підзаконних актів) та експертне опитування.

Інформаційну базу дослідження становлять офіційні видання Верховної Ради України та органів виконавчої влади, статистичні дані

Державної служби статистики України, міжнародних політичних організацій, державні стандарти та норми, монографії, наукові публікації, Інтернет-ресурси, власні обстеження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці практичних рекомендацій щодо розвитку та підвищення ефективності основних механізмів оптимізації діяльності громадської організації.

Практичне значення одержаних результатів в узагальненнях, висновках та пропозиціях стосовно розвитку громадських організацій в галузі політології, вирішення політичних проблем. Дані, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані у розробці методичних посібників для громадських організацій у сфері політології, для використання фахівцями з політології та з метою вдосконалення навчальних дисциплін: «Політичний маркетинг», «Методологія політичних досліджень», «Загальна теорія політики», «Політична теорія держави».

Апробація результатів кваліфікаційної магістерської роботи. Основні результати, викладені в магістрській роботі, обговорювалися на: XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Південь України в умовах глобальних соціокультурних трансформацій: питання культурної, етнорелігійної, етнічної та національно-громадянської ідентичності», м. Запоріжжя, 3-4 жовтня 2019 року; за результатами яких опубліковано тези доповідей.

Структура і обсяг роботи. Магістерська кваліфікаційної робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (65 найменувань), 11 таблиць, 11 рисунків та 1 додатку. Загальний обсяг роботи становить 112 сторінок комп'ютерного тексту, основний зміст роботи викладено на 96 сторінках.

АНОТАЦІЯ

У роботі проведено аналіз теоретико-методологічних та нормативно-правових засад визначення поняття «громадські організації», проаналізовано

специфіку розвитку громадських організацій, проведено експертне опитування щодо основних напрямків, форм діяльності громадських організацій, досліджено та запропоновано детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій як політичного інституту в Запорізькій області.

Ключові слова: громадські організації, політичний інститут, детермінанти, оптимізація, експертне опитування.

ANNOTATION

The paper analyzes the theoretical and methodological and regulatory framework for defining the concept of "public organizations", analyzes the specifics of the development of public organizations, conducted an expert survey on the main directions, forms of public organizations, researched and proposed determinants of optimization of public organizations as a political institution in Zaporozhye area.

Key words: public organizations, political institute, determinants, optimization, expert survey.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	13
1.1. Основні підходи до вивчення громадських організацій	13
1.2. Методологія та методика дослідження основних характеристик громадських організацій.....	22
1.3. Нормативно-правові, організаційно-технологічні основи діяльності громадських організацій.....	28
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ПОЛІТИЧНОГО ІНСТИТУТУ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	38
2.1. Громадські організації в системі політики.....	38
2.2. Основні напрямки, форми діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи в Запорізькій області: експертне опитування....	45
2.3. Детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій в системі політики в Запорізькій області.....	68
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	77
4.1 Аналіз потенційних небезпек	77
4.2 Заходи по забезпеченню безпеки.....	79
4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці	81
4.4 Заходи з пожежної безпеки.....	87
4.5 Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях.....	89
ВИСНОВКИ	92
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	100
ДОДАТКИ	108

ВСТУП

Актуальність теми. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. ознаменувався для України як період кардинальної трансформації, суперечливих подій, процесів і змін, які торкнулися всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства. Колишні інститути соціальної підтримки виявилися непрацездатними в силу ідеологічних підходів, відсутністю ресурсної бази, зміни соціальних умов. Результатом цих процесів стало різке зростання кількості громадських організацій, підвищення їх ролі в політичній сфері.

У зв'язку з цим особливу актуальність і важливість набувають питання становлення, розвитку та функціонування громадських організацій. Вивчення громадських організацій привертає увагу політологів, соціологів, економістів, філософів та інших вчених в зв'язку з інституціоналізацією цього виду організацій в сучасному суспільстві.

Оформлення нормативно-правової бази, що регламентує функціонування громадських організацій, розвиток організаційно-технологічних основ їх діяльності, багато в чому сприяють становленню та розвитку «третього сектору» в Україні.

Різним етапам розвитку українського суспільства відповідають свої типи громадських організацій. Громадські організації кожного історичного етапу характеризуються наявністю певних завдань, функцій, напрямів і форм роботи. Становлення і розвиток сучасних громадських організацій відбувався як на історичних традиціях громадської діяльності громадян, так і на досвіді західних громадських організацій.

В наш час чисельність громадських організацій велика, спектр їх діяльності спрямований на збереження природно-екологічного благополуччя, захист прав громадян, розвиток туризму, фізкультури і спорту, надання соціальної підтримки та допомоги окремим категоріям населення.

Необхідність вивчення громадських організацій зумовлена тим, що слід враховувати вплив на їх діяльність специфіки регіону як самостійної системи,

зі своїми особливостями. Ситуацію в регіоні визначають регіональні особливості розстановки політичних сил та інтересів, місцеві політичні традиції та стереотипи, а також особливості соціально-економічної ситуації.

Все це зумовлює актуальність дослідження особливостей розвитку та функціонування громадських організацій в політиці як в українському суспільстві в цілому, так і в Запорізькій області.

У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі громадські організації розглядаються переважно в прикладних аспектах. Зокрема, можна виділити наступні напрямки досліджень закордонних та вітчизняних авторів:

- особливості становлення і розвитку громадських організацій в історії України;
- специфіка діяльності громадських організацій радянського періоду (О.В. Орлова, Е.А. Сулова, Д.В. Шутько, Ц.А. Ямпольська);
- роль і місце громадських організацій у діяльності різних типів громадських рухів (Б.Є. Вінер, А.В. Дука, Е.А.Здравомислова, В.В.Костюшев, А.А.Темкіна);
- значення некомерційних організацій в становленні і розвитку громадянського суспільства (Р. Дарендорф, З.Г. Голенкова, Т.І. Заславська, Ю.М. Резнік, Л.М. Романенко, С.Л. Серебрякова);
- проблеми створення та управління громадськими організаціями (О.А. Алексеева, Т.А. Кліменкова, В.В. Щербіна, В.Н. Якімець);
- роль некомерційних організацій в виробництві і розподілі соціально-значущих благ (П.Ю. Гамольській, А.В. Мещеряков, С.В. Панасенко);
- нормативно-правове забезпечення діяльності громадських організацій (Е.А. Абросімова, М.Л. Макальская, Н.А. Пірожкова, С.С. Юр'єв);
- благодійна діяльність громадських організацій (І.В. Антонович, Е.В. Белокурова, А.Ю. Бендікірова, І.М. Модель, Б.С. Модель);
- механізми взаємодії держави, бізнесу та третього сектору для вирішення актуальних проблем населення на основі соціального партнерства (Е.А. Панова, В.П. Юшко).

Мета дослідження – дослідити роль та вплив громадських організацій як політичного інституту в Запорізькій області.

Зазначена мета дослідження обумовлює постановку наступних завдань:

1. виявити основні наукові підходи до вивчення громадських організацій;
2. проаналізувати методологію та методику дослідження основних характеристик громадських організацій;
3. дослідити нормативно-правові та організаційно-технологічні основи діяльності громадських організацій;
4. розглянути громадські організації в системі політики;
5. визначити основні напрямки та форми діяльності громадських організацій у Запорізькій області;
6. виявити детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій в Запорізькій області;
7. проаналізувати потенційні небезпеки;
8. розробити заходи по забезпеченню безпеки та заходи по забезпеченню пожежної безпеки.

Об'єкт дослідження – громадські організації як політичний інститут.

Предметом дослідження є основні напрямки, форми та детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій як політичного інституту в Запорізькій області.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано комплекс загальнонаукових емпірико-теоретичних методів, зокрема: збір інформації, аналіз, синтез, індукцію, дедукцію; комплекс емпіричних методів: метод аналізу документів (Законів і підзаконних актів) та експертне опитування.

Наукова новизна полягає в розробці практичних рекомендацій щодо розвитку та підвищення ефективності основних механізмів оптимізації діяльності громадської організації.

Практичне значення одержаних результатів в узагальненнях, висновках та пропозиціях стосовно розвитку громадських організацій в галузі

політології, вирішення політичних проблем. Дані, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані у розробці методичних посібників для громадських організацій у сфері політології, для використання фахівцями з політології та з метою вдосконалення навчальних дисциплін: «Політичний маркетинг», «Методологія політичних досліджень», «Загальна теорія політики», «Політична теорія держави».

Структура роботи визначена метою і завданнями роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань з 65 найменувань, 1 додатку. Загальний обсяг роботи – 105 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Основні підходи до вивчення громадських організацій

В умовах трансформації українського суспільства підвищується значущість і роль громадських організацій. Внаслідок цього з'являється необхідність дослідження проблем їх становлення, розвитку та функціонування у сучасному суспільстві. Тому потрібно дати визначення громадським організаціям.

Громадська організація – це добровільне об'єднання громадян, що створюється для вирішення громадських проблем та вираження спільних інтересів.

Проведений в ході дослідження аналіз наукової літератури свідчить, що в процесі розвитку соціального знання уявлення про сутність громадських організацій зазнали значних змін, постійно доповнювалися та корегувалися.

В наш час в дослідженні громадських організацій існує кілька теоретичних підходів, що обумовлено предметною сферою тієї чи іншої галузі наукового знання, зокрема:

- філософський підхід звернений до аналізу проблем становлення та розвитку громадянського суспільства в соціокультурному просторі;
- історичний підхід описує існування і розвиток форм взаємодопомоги та соціальної активності, а також становлення та розвиток громадських організацій на різних історичних етапах розвитку українського суспільства;
- економічний підхід аналізує роль некомерційного сектора в виробництві та розповсюдженні соціально значущих благ, поряд з двома іншими секторами економіки – державою і ринком;
- правовий підхід дозволяє проаналізувати нормативно-правові засади

діяльності громадських організацій.

Зупинимося детальніше на специфіці кожного з перерахованих підходів до дослідження громадських організацій [25, с.65-74].

Філософський підхід. В рамках даного підходу громадські організації аналізуються крізь призму концепції громадянського суспільства.

Громадянське суспільство – це суспільство, в якому люди здатні до самоорганізації на різних підставах для вирішення групових і загальнозначущих проблем. Громадянське суспільство передбачає систему самостійних, незалежних від держави громадських інститутів та ініціатив. Громадські організації становлять основу громадянського суспільства, це та сфера, в якій людина реалізує значну частину прав і свобод [58, с.407].

В рамках філософського підходу важливо розглянути концепцію трисекторної моделі суспільства. При обґрунтуванні концепції трисекторної моделі суспільства можна розглянути основні положення соціологічної теорії Ю. Хабермаса. По-перше, суспільство прийшло до утворення двох частин, де найважливішим фактором виступає зростання значущості ринку і держави «Одна частина сучасного суспільства – це, те, що Ю. Хабермас називає поняттям, почерпнутим з феноменологічної традиції, – життєвим світом, а друга – те, що Ю. Хабермас називає поняттям, узятим з теорії систем (насамперед у Т. Парсонса), – системним світом». Ці дві суспільні сфери інтегруються і відтворюються за допомогою двох повністю різних механізмів. «Системний світ» утворює сукупність безособових анонімних відносин людей у сфері економічної та державної діяльності. Він підпорядкований інструментальній раціональності, тобто раціональності, орієнтованій на досягнення цілей і регулюється за допомогою того, що Ю. Хабермас називає «засобами типу грошей і влади» [31, с.3].

«Життєвий світ» – це сфера безпосередньої комунікації людей, вона містить різні структурні компоненти (інститути, нормативні структури та соціальну практику), які роблять можливим символічне відтворення суспільства. У процесі структурної диференціації в ньому виділяються

приватна сфера (приватність) і громадська сфера (громадськість).

Інституційне ядро приватної сфери утворює сім'я, звільнена від господарської функції та яка спеціалізується на завданнях соціалізації [23, с.45].

Звідси впливає друге важливе положення соціологічної теорії сучасності Ю. Хабермаса – громадянське суспільство, що являє собою форму самоорганізації життєвого світу, констатує різноманітні інститути та об'єднання, в процесі взаємодії з системним світом і перш за все – з державою та економікою. Теоретична конструкція сучасного суспільства, побудована Ю. Хабермасом, дозволяє виділити поряд з економікою і державою третю сферу, яка включає в себе «громадськість громадянського суспільства», яка характеризується рухливістю, активністю і відкритістю. Ю. Хабермас розглядає самоорганізацію як тип її структурування. Ця сфера відповідає третьому сектору, згідно з трисекторною моделлю суспільства [13, с.89].

Ідейний розвиток концепції трисекторної моделі суспільства тісно пов'язаних з еволюцією уявлень про громадянське суспільство. Історичне коріння моделей простежується в ідеях Дж. Локка про певне етичне суспільство, що живе по природним законам до і поза політикою, яке пізніше буде називатися громадянським суспільством; в міркуваннях Ш. Монтеск'є про громадянське суспільство як сукупності незалежних асоціацій громадян, які опосередковують відносини між індивідом і державою і у разі потреби захищають свободу індивіда від посягань влади [19, с.357].

Згідно цим ідеям громадянське суспільство або «громадянський стан» приходить на зміну «природного стану», в якому панує культ сили і «боротьба всіх проти всіх». Такий перехід супроводжується висновком суспільної угоди або договору, на основі якого народ і влада будують свої взаємини. З плином часу дихотомію «природний стан – громадянський стан (суспільство)» змінила дихотомія «громадянське суспільство – держава», розділяючи суспільне ціле на дві взаємозалежні сфери буття (А. Сміт, І. Кант, Г. Гегель та ін).

З середини XVIII століття в працях К. Сен-Сімона. А. Токвіля, Е.Дюркгейма та інших простежується прагнення розкрити центральну

проблему сучасного суспільства: як знайти «третьої шлях». Між «атомізованістю конкурентного ринкового суспільства» і «буттям, де панує держава» [34, с.7]. Автори вважали, що вирішення питання – в структурі «природних» чи добровільних груп і організацій, за допомогою яких індивід усвідомлює важливість суспільної солідарності та громадянської участі.

Історичний підхід. Процес інституціоналізації громадських організацій в Україні тісно пов'язаний з історією його розвитку. Питання становлення і розвитку громадських організацій аналізували В.П. Воронцов, М.М.Ковалевський, В.О. Ключевський, Л.Г. Боргенков, П.Л. Ламрон, Н.К.Михайлівський, С.М. Соловйов, М.В. Фірсов, Є.І. Холостова.

Громадські організації в Україні існували в історичній перспективі у тій чи іншій формі протягом всього періоду її розвитку, навіть за часів Радянського Союзу, але діяльність переважної більшості з них була жорстко централізованою. Тому діяльність таких організацій, через заборону опозиційної політичної діяльності, довгий час була обмежена культурними, екологічними чи економічними напрямками роботи [46, с.68].

Відродження політичного плюралізму наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр.. сприяло виникненню незалежних громадських організацій в Україні. Першими на політичній арені заявили про себе дисидентські правозахисні групи, які стежили за дотриманням гуманітарної частини Гельсінських Угод 1976 року. Влітку 1988 року Українська Гельсінська Спілка (УГС) зробила надбання гласності «Декларацію Принципів» і почала діяти не як суто правозахисна, а як політична організація [61, с.5].

У цей період громадські організації, сформовані творчою інтелігенцією, спрямовують свою діяльність переважно в політичну сферу [38, с.204].

Іншими відомими об'єднаннями того періоду були Культурологічний клуб у Києві (1987 р.), Товариство української мови ім. Т. Шевченка, культурологічне Товариство Лева у Львові, екологічний рух «Зелений світ», товариство захисту колишніх в'язнів тоталітарного режиму «Меморіал» та інші.

З початку 1990–х рр. кількість громадських об'єднань в Україні неухильно та стрімко зростає. У 1991 році в країні діяло приблизно 300 організацій, у 1996 році – понад 12 тисяч, а в 2000 році – приблизно 27 тисяч. Одночасного в середині 1990 рр. з'являються так звані «Ресурсні центри» – громадські організації, метою діяльності яких є надання послуг та різного роду безкоштовної допомоги іншим громадським організаціям [39].

Законодавство України в залежності від території, на яку поширюється діяльність громадських організацій, вирізняє об'єднання громадян з всеукраїнським, місцевим та міжнародним статусом. Близько 40% організацій поширюють свою діяльність на кордоні одного з міст, а всеукраїнський та міжнародний статус мають в цілому лише 8%. Цей факт вказує на високу зацікавленість, насамперед, у місцевих справах, в облаштуванні найближчого життєвого простору, що відкриває широкі перспективи для співпраці громадського сектора та органів місцевого самоврядування. За кількістю громадських організацій лідером серед міст є Київ – 14% від загальної їх кількості. На другому місці знаходиться Львів і Львівська область [54, с.18].

Українські громадські організації виявляють значну активність, надають такі соціальні послуги: допомога бідним, інвалідам, дітям, репрезентують інтереси суспільства перед владою та надають можливість представникам суспільства брати участь у громадському та політичному житті. Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка – громадська культурно-просвітницька організація. Товариство є правонаступником «Громади» (1860 р. - поч. ХХ ст.), «Просвіти» (1868-1939 рр.), Товариства української мови ім. Тараса Шевченка (1989-1991 рр.). Мета діяльності Товариства – відродження історичної пам'яті українського народу, формування національної свідомості.

Таким чином, історичний підхід сприяє виявленню ролі та місця громадських організацій у суспільних відносинах, у системі управління, встановлюючи відповідність виконуваних ними функцій потреб і цілям суспільної системи в певний період часу [63, с.7].

Економічний підхід. В рамках цього підходу розглядається роль і

значимість некомерційного сектора в економіці поряд з двома іншими секторами – державою і бізнесом. У сучасній економічній літературі існує ряд теорій, що пояснюють виникнення та існування громадських організацій [18, с.6].

Теорія «суспільних благ» заснована на припущенні, що всі економічні блага можна класифікувати на приватні, громадські (у тому числі чисті громадські та змішані суспільні). До числа суспільних благ автори Т.Р. Мальтус, Д. Рікардо, Дж. Мілль, А.К. Шторх відносять: чисте повітря, національну оборону, громадську безпеку, забезпечення законодавства, фундаментальні наукові дослідження. На їхню думку, саме необхідність в громадських благах стала однією з причин створення громадських організацій.

Методологи теорії «недосконалості ринку» – американські вчені Г. Хансман, М. Крашінські та інші вважають, що громадські організації існують в ринковій економіці тому, що ринок не може реалізувати наявний попит на багато товарів і послуги внаслідок відсутності у споживачів інформації про їх кількісні та якісні характеристики. Це стосується в першу чергу кінцевих результатів діяльності таких галузей, як освіта, охорона здоров'я, культура [65, с.45].

Відповідно до поглядів одного з авторів «теорії споживчого контролю» – А. Бем-Пері, існування громадських організацій визначено необхідністю прямого контролю за діяльністю організацій з боку споживачів. Це дозволяє останнім захистити свої інтереси від свавілля власників і керуючих [30, с.12].

Виникши в Європі, теорія соціальних дій або соціальних рухів пов'язує зростання числа некомерційних організацій з економічним зростанням в капіталістичних країнах та переходом до постіндустріального суспільства. Пріоритетами індустріального суспільства були спочатку матеріальне виробництво, потім сфера контролю за капіталом, який утворився в процесі виробництва та реалізації матеріальної продукції. В силу розвитку технологій скорочується час, що витрачається в матеріальній сфері та з'являється час для виробництва послуг в нематеріальній сфері, задоволення культурних та

духовних потреб [40, с.108-114].

Автор теорії «соціального походження» – Г. Еспінг-Андерсен спирається на те, що становлення некомерційних організацій визначено історичним розвитком окремих країн, комплексом соціально-економічних умов і сформованими в суспільстві традиціями відношення виробників економічних благ у соціальній сфері.

Однією з самих поширених теорій є теорія «субсидій». Її представники Е. Фама та М. Дженсен стверджують, що основним мотивом розвитку некомерційного сектора є використання явних і прихованих субсидій, включаючи податкові пільги. Автори теорії вважають, що субсидії та пільги дають некомерційним організаціям переваги в конкурентній боротьбі з некомерційними організаціями, діючими в тому ж секторі ринку [21, с.62-73].

«Сервісна» концепція основну мету діяльності некомерційних організацій бачить в наданні послуг населенню. Державні та комерційні організації будують свою діяльність на основі макроінформації і не можуть враховувати особливості різних груп населення, місцеву специфіку. Некомерційні організації діють більш ефективно, вони ґрунтуються на добровільній ініціативі громадян, які краще розуміють власні проблеми. Таким чином, некомерційні організації роблять те ж саме, що бізнес та держструктури, тільки більш гнучко та наближено до потреб населення [52, с.143].

Отже, некомерційний сектор економіки представляє таку частину економічного простору, в якому: переважає неринковий спосіб координації економічної діяльності та неринковий тип обміну діяльністю; виробляються, розподіляються і споживаються не приватні, а суспільно-корисні послуги та продукція; економічна рівновага між попитом і пропозицією здійснюється не ринковим способом, а визначається політикою держави, програмами місцевих органів самоврядування і некомерційних організацій, бюджетно-фінансовим способом [55, с.119].

Правовий підхід.

Гарантії діяльності громадських організацій пропонується поділити на дві групи:

- 1) нормативно-правові гарантії;
- 2) організаційно-правові гарантії.

До нормативно-правових гарантій діяльності громадських організацій відносяться наступні елементи: норми-принципи; процесуальні норми; юридична відповідальність та обов'язки організації, що передбачені правовими та корпоративними нормами. Систему організаційно-правових гарантій складають:

1) органи державної влади загальної компетенції, до функцій яких разом з іншими входить забезпечення гарантій (Верховна Рада України, Президент України, Конституційний Суд України та ін.);

2) органи спеціальної компетенції, які спеціально створені для забезпечення гарантій (суди загальної юрисдикції) [24, с.9].

Нормативно-правові гарантії поділяються на: норми-принципи, які є одним із видів спеціалізованих норм, в яких сформульовані незаперечні вимоги загального характеру і які відносяться до всіх або більшості інститутів або норм права.

Норми-принципи визначають зміст та спрямованість державного правового регулювання з метою забезпечення діяльності громадських організацій; обов'язки – визначені законом та об'єктивно обумовлена поведінка держави, її органів, юридичних і фізичних осіб, спрямована на виконання і дотримання норм права з метою забезпечення гарантій діяльності об'єднань, причому слід розрізняти обов'язки держави та самих організацій; юридична відповідальність – це встановлені державою заходи впливу державно-владного характеру, які закріплені [45, с.197].

Конституцією і іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами, в силу яких правопорушник повинен зазнавати несприятливі наслідки і прикрасі особистого, організаційного і майнового характеру за скоєне правопорушення з метою покарання і профілактики

подальших правопорушень; процесуальні гарантії – це передбачена законодавством система умов і засобів організаційно-правового характеру, які регламентують порядок, форми і методи реалізації права на об'єднання [48, с.14].

Однією із найважливіших гарантій діяльності громадських організацій виступає інститут конституційно-правової відповідальності, тому в законодавстві повинна бути сформульована концепція державно-правової (конституційної) відповідальності громадських організацій, основними елементами якої є: трактування конституційної відповідальності як особливого виду юридичної відповідальності, який необхідно відмежовувати від цивільно-правової і адміністративної відповідальності, від відповідальності керівних органів і первинних організацій, від індивідуальної відповідальності учасників і керівників громадських організацій; положення про визначення в законодавстві усіх випадків притягнення громадської організації до конституційної відповідальності; виникнення конституційної відповідальності з моменту її офіційного визнання – легалізації; положення про те, що такі санкції, як ліквідація (розпуск) або призупинення діяльності громадської організації можуть бути застосовані тільки судом після прийняття рішення про неконституційність даної організації (а не в адміністративному порядку); до громадських організацій можуть бути застосовані наступні конституційні санкції: попередження, штраф, тимчасова заборона (зупинення) окремих видів діяльності, примусовий розпуск (ліквідація) організації [37, с.11].

Правові гарантії діяльності громадських організацій – це передбачена Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами система правових норм, організаційних засобів і способів, умов і вимог, за допомогою яких здійснюється охорона і захист прав та інтересів громадських організацій [26, с.9].

Після розглядання основних підходів доречно визначити основні методологічні та методичні аспекти дослідження громадських організацій.

1.2. Методологія та методика дослідження основних характеристик громадських організацій

Аналіз основних теоретико-методологічних підходів до дослідження некомерційних організацій показав, що визначення даного поняття в сучасній науковій літературі досить варіативно. У зв'язку з цим вибір того чи іншого визначення як основоположного є важливим етапом розробки методики дослідження і багато в чому формує всю подальшу стратегію практичної роботи.

Методологічною основою дослідження громадських організацій є соціологічна концепція життєвих сил людини, її індивідуальної та соціальної суб'єктності, розроблена у вітчизняній та англійській соціологічній школі (С.І. Григор'єв, Л.Г. Гусякова, Ю.Є. Растів).

Ця концепція розвивається в рамках соціологічного неовіталізму і створює нові підстави осмислення людини як біопсихосоціальної істоти, що знаходиться в мінливому природньому та соціокультурному середовищі. Оскільки концепція позбавлених сил людини носить інтегральний характер, то вона відкриває нові можливості для теоретичного обґрунтування механізмів соціального життя і розгляду їх крізь призму різних наук про людину і суспільство [13, с.34].

З позиції концепції життєвих сил громадська організація розглядається як соціальний інститут, в рамках якого соціальні відносини суб'єктів спрямовані на формування життєвих сил організації, активізацію її життєвого простору, в якому вона існує і розширення її можливостей до здійснення своєї діяльності.

Значимість даної концепції є важливою, перш за все тому, що вона розглядає громадські організації та їхні проблеми, що виникають в ході діяльності, в органічній єдності, взаємодії із середовищем проживання, не зводячи їх лише до відносин виробничо-господарської діяльності. Концепція життєвих сил дозволяє виявити цілісну характеристику громадських

організацій в кожен момент їх існування, особливості їхнього життєвого шляху, характер соціального стану та суб'єктність.

Вихідними поняттями концепції життєвих сил людини визначені «життєві сили людини» і «життєвий простір людини» як біопсихосоціальної істоти, суб'єкта суспільних відносин [11, с.6]. Життєві сили – це оптимальне поєднання фізичного, психічного та соціального здоров'я особистості, це здатність людини до відтворення і підтримання життя, що забезпечується індивідуальними і соціальними засобами в умовах життєвого простору, вони не субстанціональні і мають енергетичну природу. Тут енергія актуалізує потенційне, вона одночасно єдина і диференційована на різні особисті потоки, здатна вичерпуватися і відновлюватися з надлишком і може бути спрямована на руйнування і на творення. Акцентуючи увагу на життєвих силах людини, значимості індивідуально-особистісного начала, пропонована концепція орієнтується і на облік величезного значення громадського, колективного, що становить значну частину життєвого простору людей. Соціум і людина бачаться в рамках концепції як система відносин, взаємодій життєвих сил, життєвого простору людини.

«Життєвий простір людини» – біосоціальне середовище людини, що дозволяє їй відтворювати та вдосконалювати своє життя [12, с.229].

Життєві сили громадських організацій, впливаючи на свій життєвий простір своєю кількістю, якістю і мірою, формують зміст первинних соціальних відносин володіння, користування, розпорядження. Це означає, що від того, наскільки розвинені життєві сили організації, безпосередньо залежить характер здійснення нею володіння, користування і розпорядження своїм простором, масштаби цього простору. Характеристики кількості, якості, заходи життєвих сил громадських організацій допомагають визначити наскільки ефективно і об'ємно використовують громадські організації свій життєвий простір з метою відтворення і вдосконалення своєї діяльності [60, с.7].

У свою чергу, життєвий простір, роблячи вплив на життєві сили

громадських організацій своєю кількістю, якістю і мірою, організовує і висловлює первинні відносини розподілу, присвоєння та споживання.

Поняттям, що об'єднує всю систему категорій соціологічної концепції життєвих сил людини, є «первинні соціальні відносини» як взаємозалежність суб'єктів індивідуального та соціального життя, що володіють певними життєвими силами, з приводу життєвого простору, засобів існування людини. Первинними такі відносини є тому, що вони в концентрованому вигляді містять всі основні види суспільних відносин, насамперед, виробничо-економічних, соціально-політичних, культурно-ідеологічних, соціально-духовних, соціально-побутових, соціально-екологічних [10, с.35].

Культура цих базових відносин - основа соціальної культури громадських організацій, формування їх життєвих сил, соціального потенціалу, дієздатності в конкретних соціально-історичних умовах [59, с.54].

Розгортання, закріплення цих базових відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства визначає активність громадських організацій в економіці, політичному житті, соціально-побутовій сфері, в соціокультурному та соціально-екологічному розвитку суспільства в кожній країні, її окремому регіоні, на міжнародному рівні [11, с.42]. При цьому взаємодія життєвих сил і життєвого простору людини «технологічно» здійснюється за трьома основними напрямками:

- по-перше, як сліпа, природня взаємодія, не «забарвлена» культурним впливом, не збагачена усвідомленням;
- по-друге, як використання різних систем культурних символів (релігії, мистецтва, науки, соціальної психології та ін.);
- по-третє, як творче відображення і трансформація навколишнього світу, його творіння, перетворення в процесі духовної і матеріальної, виробничо-перетворюючої діяльності.

Для концепції життєвих сил важливе значення має поняття «життєва суб'єктність» як здатність людини до задоволення потреб за допомогою активної діяльності в сферах суспільства, що розкривається через поняття

індивідуальної та соціальної суб'єктності. «Індивідуальна суб'єктність» розглядається через характеристику здатності до відтворення життя індивідуально-особистісними засобами, потенційних знань, умінь і волі індивіда. У свою чергу, «соціальна суб'єктність» видається, як здатність громадських організацій відтворювати та вдосконалювати життя соціально-організованими і колективістськими засобами. Рівень розвитку соціальної суб'єктності розглядається з позицій ефективності соціальної діяльності. Зіставлення цих характеристик в просторовому і часовому континуумі дає інформацію про генезис життєвих сил громадських організацій, про особливості їх формування та здійснення, і дозволяє аналізувати показники життєдіяльності організацій [12, с.91].

Соціологічний віталізм фіксує наявність історично конкретного життєвого і соціального простору – часу у кожного з суб'єктів соціального життя, в тому числі і у громадських організацій. Однак хронологічний час їх існування обмежується історією, тривалістю буття даних соціальних суб'єктів. Наприклад, свою історію життя має кожне громадське об'єднання (спортивна асоціація, фонд захисту природи та ін.). І всі вони особливим чином організують своє життя в рамках певного територіально-географічного, екологічного, економічного, політичного, соціально-побутового та соціокультурного просторів [35, с.17].

Соціологічний аналіз розвиненості життєвого простору громадських організацій, характер його взаємодії з життєвими силами дає можливість співвідносити розвиненість життєвих сил громадських організацій з наявністю умов для реалізації свого потенціалу (своєї діяльності) у різних сферах життєдіяльності. Це дозволяє визначити характер підтримки громадських організацій з боку органів влади та громадських організацій за допомогою поліпшення якості життєвого простору «третього сектора» [15, с.4].

Таким чином, осмислення аналізу громадських організацій з позицій соціологічної концепції життєвих сил, індивідуальної і соціальної суб'єктності людини робить акцент на наступних моментах:

– суб'єктність в громадських організаціях дозволяє оптимізувати і заповнити недоліки діяльності державного та комерційного секторів в життєвому середовищі людини;

– громадські організації представляють собою сферу, в якій відтворення і вдосконалення життя людини дозволяє позитивно змінювати життєве середовище;

– активна реалізація індивідуальної суб'єктності в громадських організаціях дає унікальні можливості для вдосконалення життя людини.

На сьогодні є актуальним пошук інтегративного підходу до дослідження громадських організацій з урахуванням усього комплексу різноманітних теоретичних позицій їх осмислення. Як показує дослідження, соціологічний підхід є на сьогодні одним з найбільш перспективних теоретичних підходів до осмислення і дослідження громадських організацій. Саме в рамках соціологічного знання можлива інтеграція різних теоретико-методологічних підходів до дослідження громадських організацій, розробка найбільш повного комплексного уявлення про їх структуру та зміст [36, с.89].

Методичну основу дослідження особливостей громадських організацій більш детально можна дослідити за допомогою загальнонаукових та спеціальних методів. Серед загальнонаукових можна використовувати такі емпірико-теоретичні методи, як: порівняння, аналіз та синтез, індукцію та дедукцію, аналіз та синтез. Серед спеціальних: аналіз документів (законів та підзаконних актів), анкетування, інтерв'ю та ін.

Порівняння – один з найпоширеніших методів пізнання, дозволяє встановити схожість та відмінність (наприклад між громадськими організаціями та іншими видами громадських об'єднань) [27, с.247].

Аналіз – метод, в основі якого знаходиться процес розкладання предмета на складові частини (концептуальне визначення поняття, типологія, функції громадських організацій та ін.). Синтез представляє собою об'єднання отриманих при аналізі частин в ціле. Також можна застосовувати історичний метод, за допомогою якого вивчається історія появи, формування, зміни на

різних етапах, розвитку громадських організацій.

Можуть використовуватися індукція та дедукція – методи, за допомогою яких дослідники роблять певні висновки на основі знання загальних положень. Індукція – це метод, який починається зі збирання фактів, котрі потім систематизуються і аналізуються, а на їхній основі робиться висновок. А при використанні методу дедукції вивчається теорія, яку потім використовують на практиці [16, с.14].

Важливим методом є також аналіз документів – метод, який широко використовується під час збору первинної інформації. Серед таких документів можуть бути: закони, укази, декларації, статистичні звіти, збірники статистичних матеріалів. При дослідженні громадських організацій за допомогою цього методу вивчається їхня нормативно-правова база, статистичні дані.

При вивченні та дослідженні часто використовують інтерв'ю – один з методів дослідження, який являє собою діалог, бесіду між двома людьми, під час якої задаються питання та надходять відповіді (при дослідженні громадських організацій інтерв'ю може проводитися з лідерами громадських організацій, з громадськістю задля виявлення громадської думки) [20, с.165].

Також до специфічних методів дослідження можна віднести експертне опитування.

Експертне опитування – це дослідження, що проводиться соціологами з метою вирішення проблем, які потребують оцінок експертів чи компетентних осіб у певній сфері або висококваліфікованих фахівців. Професійний інтерв'юер високого рівня проводить експертне опитування за складеним сценарієм обговорення досліджуваної теми. Бесіда записується на диктофон, а потім всі записи розшифровуються і аналізуються. Експертів багато не буває, тому репрезентації як такої у даному виді опитування не існує. Розмір вибірки визначається темою і завданнями і зазвичай становить 15-20 експертів або менше (у випадку, якщо коло осіб-експертів вузьке і вже «замкнулося»). У даному випадку діють принципи досяжності експерта і його компетенції [22,

с.11].

Особливості цього методу:

- мета експертного опитування полягає в отриманні необхідної інформації, відображеної в знаннях, думках і оцінках респондентів, які є компетентними особами, що мають глибокі знання про предмет або об'єкт дослідження та мають цінний практичний досвід у певній сфері;

- пошук тієї інформації, яка необхідна клієнту для прогнозування, прийняття важливого управлінського рішення, для формування стратегічних цілей, моніторингу стану певного об'єкту чи галузі, і яка є тільки у людей, що професійно пов'язані з досліджуваною проблематикою або розбираються в специфічних питаннях;

- ретельного відбору учасників: тільки тих, хто цілком заслуговує статусу компетентної особи в даній області;

- робота з експертами може бути побудована не лише у вигляді простого інтерв'ю чи розмови, але і у вигляді фокусування в групі, мозкового штурму, методу Дельфі, що вимагають спеціальних навичок проведення.

Недоліки даного методу: складність підбору експертів щодо певної соціологічної проблеми або навіть їх відсутність.

Розглянувши методологію та методику дослідження громадських організацій переходимо до визначення їхніх нормативно-правових та організаційно-технологічних аспектів діяльності.

1.3. Нормативно-правові, організаційно-технологічні основи діяльності громадських організацій

В умовах розбудови України як правової й демократичної держави, її інтеграції в європейські структури дослідження правового статусу громадських організацій як провідного інституту громадянського суспільства є надзвичайно актуальним. Конституція України проголосила людину, її права

та інтереси вищою цінністю держави. Зважаючи на те, що саме за допомогою об'єднань громадян людина може реалізувати значну частину своїх прав, захистити свої інтереси, роль зазначених об'єднань різко зростає.

1 січня 2013 року замість Закону України «Про об'єднання громадян» [2] вступив в дію Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012, який здійснює правове регулювання об'єднань громадян в Україні: громадських спілок та громадських організацій. Актуальність дослідження конституційно-правового статусу саме громадських організацій обумовлена соціальною роллю та місцем у суспільстві. Основна функція громадських організацій – задоволення та захист інтересів громадян держави (та інших суб'єктів громадських організацій) у вирішенні важливих соціально-економічних та суспільно-політичних питань – стає більш вагомим [41, с.14].

Закон України «Про громадські об'єднання» визначає правові та організаційні основи реалізації права осіб на свободу об'єднання у громадські організації для здійснення і захисту прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших спільних інтересів, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також засади утворення і діяльності громадських організацій.

Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка.

Згідно із ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання»: громадські організації – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Громадська організація як один із видів громадських об'єднань, передбачений Законом України «Про громадські об'єднання».

Відповідно до ст.7 цього закону, засновниками громадської організації можуть бути громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які досягли 18 років, а молодіжної та дитячої громадської організації – 14 років. Засновником громадської організації не може бути особа, яку визнано судом недієздатною.

Засновниками громадської організації або спілки мають бути не менше ніж дві фізичні особи. Юридичні особи засновувати громадську організацію не можуть [50, с.104].

Згідно із ст. 36 Конституції України ніхто не може примушувати до вступу в якесь об'єднання громадян або обмежуватися в правах у зв'язку з належністю або не приналежністю до політичної партії або громадської організації [1].

Сформоване об'єднання (організація) діє на основі Статуту, в якому визначаються: назва, цілі, організаційно-правова форма об'єднання; структура, керівні та контрольно-ревізійні органи; територія, в межах якої об'єднання здійснює свою діяльність; умови і порядок набуття і втрати членства в об'єднанні, права та обов'язки його членів; компетенція і порядок формування, строки повноважень; місце знаходження керівних органів об'єднання, порядок внесення змін та доповнень до статуту об'єднання; джерела формування грошових коштів та іншого майна, права з управління майном, а також порядок реорганізації та / або ліквідації об'єднання. Після створення громадського об'єднання воно реєструється в установленому порядку в органах юстиції (включається в єдиний державний реєстр юридичних осіб, якщо є таким) і починає свою діяльність. При цьому діяльність будь-якого громадського об'єднання ґрунтується на принципах добровільності, рівноправності, самоврядування і законності. Вона повинна бути відкритою і гласною, а інформація про їх установчих та програмних документах – загальнодоступною [53, с.12].

Загалом, в Україні прийняті такі нормативно-правові акти, які стосуються діяльності громадських організацій:

- 1) Закон України від 1 грудня 1998 року № 281-XIV «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [3];
- 2) Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [5];
- 3) Закон України від 22 червня 2012 року № 5026-17 «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» [4];
- 4) Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI «Про громадські об'єднання» [2];
- 5) Наказ Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1842/5 «Про затвердження форм документів, надання (надсилання) яких встановлено Законом України «Про громадські об'єднання» [8];
- 6) Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 року № 144 «Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян» [9];
- 7) Наказ Міністерства юстиції України від 24 вересня 2003 року №117/5 «Про затвердження зразка свідоцтва про легалізацію профспілки, об'єднання профспілок» [6];
- 8) Наказ Міністерства юстиції України від 8 липня 2011 року № 1828/5 «Про затвердження Порядку підготовки та оформлення рішень щодо легалізації об'єднань громадян та інших громадських формувань» [7].

Важливо зазначити роль громадських організацій в формуванні громадянського суспільства. Розвинуте громадянське суспільство це умова демократичного врядування, оскільки його наявність полегшує захист індивідуальних і громадських інтересів громадян, стримує узурпацію влади, забезпечує підзвітність влади суспільству. Громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей [42, с.25]. Зазначеними урядовими актами до інститутів громадянського суспільства віднесено: громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і

релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші непідприємницькі товариства і установи, легалізовані відповідно до законодавства. Таким чином, інститути громадянського суспільства були унормовані як система суб'єктів, наділених правами і обов'язками щодо відстоювання своїх легітимних інтересів у процесі подальшої розбудови громадянського суспільства в Україні та участі в управлінні державними справами, зокрема, у формуванні та реалізації державної правової політики [17, с.542].

Історія створення і розвитку громадянського суспільства в Україні, досвід його розвитку в інших країнах, безперечно, має велике значення для держави. Кожен українець має усвідомити власну відповідальність за розвиток країни, наше спільне майбутнє. Об'єднавшись в інститути громадянського суспільства, громадяни несуть солідарну відповідальність з державними органами за формування правового поля (через громадську експертизу та участь в обговоренні нормотворчих ініціатив), виконання Конституції та законів України, актів Президента України і Уряду (через участь у ліцензуванні, сертифікації, наданні інших державних послуг, громадський контроль), охорону громадського порядку, державного кордону (через участь у правоохоронній діяльності державних органів, громадський осуд та нетерпимість до порушників громадського порядку). Результатом цієї спільної роботи має стати реальне впровадження у щоденну діяльність демократичних інститутів влади принципів демократії та верховенства [14, с.7].

У зв'язку з вищезазначеним 24 березня 2012 року Президент України ухвалив Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства (Указ № 212). Стратегію розробили громадські експерти під керівництвом Українського незалежного центру політичних досліджень, більшість експертів погодилися з кінцевим текстом Стратегії.

Відповідно до стратегії, основною ціллю державної політики розвитку громадянського суспільства має бути створення сприятливого клімату для подальшого розвитку громадянського суспільства й захисту прав людини [51,

с.67-73].

Цілі стратегії:

- гармонізація українського законодавства про інститути громадянського суспільства відповідно до європейських стандартів;
- досягнення максимальної відкритості, прозорості й підзвітності державних органів виконавчої влади й місцевого самоврядування;
- забезпечення участі інститутів громадянського суспільства в процесі прийняття рішень і здійсненні політики на національному й місцевому рівнях;
- передача відповідних компетенцій у соціальній і гуманітарній сфері від органів виконавчої влади до інститутів громадянського суспільства (через замовлення соціальних послуг і фінансову підтримку ініціатив, які відповідають цілям державної політики);
- підтримка різних форм місцевої демократії;
- забезпечення стабільної діяльності інститутів громадянського суспільства (у тому числі через стимулювання оподаткування) [33, с.34].

Окрім нормативно-правової бази доречно розглянути основні технології діяльності громадських організацій.

Серед інноваційних технологій діяльності громадських організацій дедалі більшої популярності набувають технології, паблік рілейшнз (зв'язки з громадськістю) і фандрайзінгу, оволодіння якими є важливим для фахівців.

Зв'язки з громадськістю необхідні громадській організації для того, щоб суспільство та влада усвідомили її мету, сприяли поширенню її ідей, допомагали у повсякденній діяльності. Вони також потрібні для встановлення двостороннього зв'язку із громадськістю і владними структурами, спілкування з тими, кому організація прагне допомогти своєю діяльністю, залучення спонсорів (грантодавців) до фінансування проектів і програми організації [49, с.11].

Громадські організації у PR-діяльності застосовують такі основні канали комунікацій:

1. інформування через засоби масової інформації (укладання та

поширення прес-релізів; прес-конференції, брифінги; прес-тури; участь представників організації в теле- й радіопрограмах, передачах тощо; створення тематичних теле- та радіопрограм, власних рубрик у газетах, забезпечення авторів рубрик ексклюзивною інформацією; «прямі ефіри»; інтерв'ю; написання та розміщення спеціалізованих публікацій; комплексний медіа-супровід надзвичайно важливих подій організації);

2. лобіювання своїх інтересів в органах влади. Це офіційні та неформальні контакти з владою, спрямовані на ухвалення рішень в інтересах організації (пряме інформування посадовців; особисті офіційні та робочі зустрічі; створення лобістських коаліцій; активна участь у заходах органів влади та місцевого самоврядування; ініціювання громадських звернень, громадських зборів, слухань, місцевих референдумів, масових акцій тощо; посередницькі заходи в узгоджувальних процесах між органами влади та місцевими організованими громадами; залучення посадовців до безпосередньої діяльності організації);

3. організування власних PR-заходів (зустрічі з громадськістю; виставки, презентації, конкурси, фестивалі; церемоніальні події; різноманітні «аукціони»;

4. оприлюднення результатів публічних рейтингів;

5. засідання круглих столів; розважальні, спортивно-масові чи культурно-пізнавальні заходи;

6. теле-, радіомарафони;

7. загальне інформування цільових аудиторій (виготовлення та поширення власних презентаційно-інформаційних матеріалів, популяризаційних атрибутів; електронні та поштові розсилання за заздалегідь укладеними списками; обов'язкове відвідування заходів інших організацій (інституцій), виступи, привітання; створення веб-сайтів і порталів, організація конференцій у мережі Інтернет).

Другою не менш важливою технологією є фандрайзінг як комплексна система заходів, що забезпечують пошук джерел фінансування діяльності

громадських дитячих та молодіжних організацій, має певні завдання та етапи реалізації [32, с.8].

Основними завданнями фандрайзінгу є:

- 1) залучення ресурсів для реалізації цільових програм;
- 2) аналіз ефективності діяльності організації;
- 3) накопичення нових ідей для реалізації майбутніх програм;
- 4) підвищення іміджу організації та зміцнення довіри громадськості до неї;
- 5) інформування та просвіта громадськості щодо проблем, які вирішує організація [44, с.17].

Фандрайзінг передбачає кілька етапів:

1. визначення потреб. На цьому етапі з'ясовують проблеми і потреби організації, формулюють їх актуальність і невідкладність, визначають шляхи подолання проблем, очікувані результати та необхідні витрати (ресурси);
2. пошук джерел фінансування. Охоплює розроблення стратегії фандрайзінгу, аналіз джерел фінансування (донорів), визначення їхнього потенціалу та інтересів, вивчення можливості підтримання ідеї через направлення до обраного фонду листа-запиту;
3. звернення до донора. Полягає у підготовці і направленні заявки до відповідного фонду;
4. аналіз результатів. На цьому етапі аналізують та оцінюють здійснену роботу, надсилають подяку донору. З урахуванням отриманого досвіду планують подальшу роботу.

Основними суб'єктами цієї сфери діяльності є пошукачі і донори [62, с.4].

Пошукач (заявник) – приватна особа, група осіб чи неприбуткова організація (така, що не отримує прибутків від своєї діяльності або використовує їх для власного розвитку, не розподіляючи серед замовників у вигляді дивідендів), яка шукає кошти для своєї діяльності, подаючи пропозицію на фінансування проекту потенційному донору - приватній особі

чи організації (фонду), яка розглядає пропозиції і надає гроші пошукачам для реалізації певного проекту. Фондами-донора-ми можуть бути різні структури: державні установи різних країн, міжнародні організації, приватні благодійні фонди, комерційні структури, приватні особи та ін [28, с.5].

Розглянувши пропозицію пошукача, донор ухвалює рішення про надання йому гранта – певної суми коштів (послуг чи технічного забезпечення) для виконання конкретної роботи. На відміну від позики їх не потрібно повертати, але надаються вони одноразово. Надання гранта не передбачає особливої діяльності для виконання зобов'язань перед спонсором (реклами).

Розрізняють такі види грантів:

- грант для загальної підтримки (забезпечення діяльності, проведення загальної роботи і реалізації намірів організації);
- грант на програми, проекти;
- грант капітальний (на ремонт, купівлю будівель, обладнання тощо);
- частковий грант (донор надає частину коштів, необхідних для реалізації проекту, за умови, що є додаткове джерело фінансування, яке надасть решту коштів) [57, 9].

Отже, можна зазначити, що на сучасному етапі розвитку науки та практики в галузі дослідження громадських організацій склалося кілька основних теоретичних підходів до розуміння їх сутності та змісту, основними з яких є філософський, історичний, економічний, правовий [29, с.4].

В якості методичної підстави соціологічного дослідження громадських організацій виступає концепція життєвих сил людини, його індивідуальної та соціальної суб'єктності. В рамках цієї концепції визначено основні категорії громадських організацій, що дозволило уточнити методологічну та сформулювати методичну основу дослідження. Опора на концепцію життєвих сил та різні методи пізнання (загальнонаукові та спеціальні) дозволяє повному поглянути на інститут громадських організацій, розширити і збагатити

його теоретичне зміст, розкрити нові грані розуміння його природи і сутності [43, с.19].

Громадські організації – невід’ємна складова громадянського суспільства. Вони є добровільними об’єднаннями громадян, що створюються для вирішення громадських проблем та вираження спільних інтересів. В державах розвинутої демократії громадські організації діють в усіх сферах суспільного життя, вносять вагомий внесок в справу загального добробуту і стабільного поступу, є важливим чинником соціального та політичного життя. Здійснюючи свою діяльність на національному та місцевому рівнях, такі організації є ядром «третього сектору». В їх діяльності втілюються дух і сутність громадянського суспільства, а їх мережі пов’язують його в єдине ціле [56, с.5].

Тому закономірним є розгляд основних напрямків, форм діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи, чому і будуть присвячені наступні пункти нашої роботи.

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ПОЛІТИЧНОГО ІНСТИТУТУ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Громадські організації в системі політики

В рамках реалізації завдань кваліфікаційної магістерської роботи було проведено дослідження впливу громадських організацій на систему політики в Запорізькій області (на прикладі Запорізької обласної громадської організації «Флоренс», Запорізького міського конгресу інвалідів та Запорізького обласного громадського об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя») методом експертного опитування за наступною програмою.

Програма експертного опитування

1. Теоретико-методологічний розділ

В рамках реалізації завдань кваліфікаційної магістерської роботи було проведено дослідження з метою аналізу впливу громадських організацій на реалізацію соціальних послуг в Запорізькій області. Дослідження проходило у вигляді експертного опитування в рамках Запорізької обласної громадської організації «Флоренс», Запорізького міського конгресу інвалідів та Запорізького обласного громадського об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя». В цілому у ньому приймало участь 20 експертів.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства виникла потреба у регулюванні політичної сфери недержавними організаціями, але перешкодою стала відсутність фахових компонентів та компетентних громадських організацій, що у перспективі вирішення можуть надавати соціальні послуги в умовах сучасної України.

Тема громадських організацій у контексті соціальних послуг в наш час є

актуальною, тому і є потреба у її дослідженні. Бо саме недержавний сектор частково виконує діяльність притаманну державним організаціям, у свою чергу розвиваючи свій потенціал.

У роботі використано визначення громадських організацій, а саме - це добровільні об'єднання громадян, що створюються для вирішення громадських проблем та вираження спільних інтересів. Існує кілька теоретичних підходів, щодо дослідження громадських організацій, зокрема: філософський, історичний, економічний та правовий підходи. Нажаль підходи описані, але конкретного впливу громадських організацій на реалізацію соціальних послуг не описано [45, с.244].

Процес розвитку діяльності громадських організацій у політиці є не простим. Діяльність громадських організацій відбувається на різних рівнях вирішення актуальних суспільних проблем в системі політики. Але тема потребує оптимізації і практичного аспекту впровадження в життя суспільства.

Проблема дослідження. На сьогоднішній день діяльність громадських організацій в політиці зростає, що дає можливість у майбутньому зайняти провідні позиції у вирішенні соціальних проблем. І тим самим поліпшити життєвий рівень суспільства.

Об'єктом дослідження є громадські організації як політичний інститут на регіональному рівні.

Предметом даного дослідження є основні напрямки, форми та детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій як політичного інституту на прикладі Запорізької області, а саме у таких організаціях, як Запорізька обласна громадська організація «Флоренс», Запорізький міський конгрес інвалідів та Запорізьке обласне громадське об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя».

Мета дослідження – дослідити роль та вплив громадських організацій як політичного інституту в Запорізькій області.

Завдання дослідження:

- дізнатися на скільки поінформовані громадяни і яким чином вони отримують інформацію стосовно діяльності громадських організацій;
- оцінити ступінь впливу громадських організацій на діяльність органів місцевої влади і на різні сфери суспільного життя;
- виявити, які існують актуальні соціальні послуги в наш час;
- дізнатися який вплив здійснює Ваша громадська організація на реалізацію соціальних послуг, чи зверталися до органів влади з пропозиціями, щодо поліпшення надання соціальних послуг населенню;
- визначити в якій із сфер суспільного життя на думку експертів громадські організації приймають активну участь;
- дослідити, які з видів соціальних послуг надаються громадським організаціям частіше на практиці;
- запитати думку, у експертів стосовно оптимізації і розробити рекомендації щодо діяльності громадських організацій у реалізації соціальних послуг в Запорізькій області.

Інтерпретація понять:

Громадські організації – це добровільні об'єднання громадян, що створюються для вирішення громадських проблем та вираження спільних інтересів. На недержавному рівні вони реалізують соціальні послуги.

Соціальні послуги – це комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя.

Існують наступні види соціальних послуг:

1. соціально-побутові послуги – забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, здійснення соціально-побутового патронажу, соціально-побутової адаптації, виклик лікаря, придбання медикаментів тощо;
2. психологічні послуги – надання консультацій з питань психічного

здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад;

3. соціально-педагогічні послуги – виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація індивідуального навчального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності тощо, а також залучення до роботи різноманітних закладів, громадських організацій, заінтересованих осіб;

4. соціально-медичні послуги – консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;

5. соціально-економічні послуги – задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій;

6. юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо);

7. послуги з працевлаштування – пошук підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи;

8. інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги); розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги); поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види

соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги).

Гіпотеза дослідження передбачає за рахунок оптимізації діяльності громадських організацій в галузі політики підвищити якість надання соціальних послуг.

2. Процедурний розділ

В даному дослідженні вивчається вплив громадських організацій на реалізацію соціальних послуг.

Генеральна сукупність: експерти у сфері політології Запорізької області.

Вибіркова сукупність: експерти в рамках Запорізької обласної громадської організації «Флоренс», Запорізького міського конгресу інвалідів та Запорізького обласного громадського об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя». Всього – 20 осіб.

Вибіркова сукупність – відбір індивідуумів з ширшої сукупності призначений для віддзеркалення характеристик цієї сукупності у всіх істотних стосунках. При проведенні даного дослідження була використана «не випадкова вибірка» [47, с.141].

До методів не випадкового відбору відносять квотну, стихійну вибірку і ін. До методів ймовірнісної або випадкової вибірки відносять випадковий відбір, моделювання випадковості, гніздову вибірку і так далі. Ми зупинилися на методі не випадкової вибірки, а саме на квотному відборі на підставі наступних базисних критеріїв:

- повністю задовольняє цілі і завдання нашого дослідження, що стоїть перед нами;
- відповідно до складу генеральної сукупності встановлюють квоти для певних суттєвих ознак;
- передбачає наявність статистичних даних за низкою суттєвих або корелюючих з ними характеристик генеральної сукупності;
- дозволяє отримати репрезентативну інформацію;
- при квотному відборі обсяг вибіркової сукупності формується наперед,

з урахуванням попередньої інформації про генеральну сукупність;

– створює необхідну модель, для якісного аналізу.

Дана вибірка була вибрана нами із-за своєрідності об'єкту, що вивчався.

Всі експерти володіють інформацією стосовно впливу громадських організацій на реалізацію соціальних послуг і мають відношення до Запорізької обласної громадської організації «Флоренс», Запорізького міського конгресу інвалідів та Запорізького обласного громадського об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя». Отже, не кількість визначає репрезентативність отримуваної інформації, а то, як саме кожен експерт відповість на запропоновані питання, на основі яких ми можемо підтверджувати поставлені нами гіпотезу і цілі.

Метод дослідження – експертне опитування.

Для збору інформації в рамках даного дослідження було вирішено використовувати метод експертного опитування тому, що експертне опитування – це дослідження, що проводиться нашими соціологами з метою вирішення проблем, які потребують оцінок експертів чи компетентних осіб у певній сфері або висококваліфікованих фахівців.

Експертне опитування має свої переваги: по-перше, мета експертного опитування полягає в отриманні необхідної інформації, відображеної в знаннях, думках і оцінках респондентів, які є компетентними особами, що мають глибокі знання про предмет або об'єкт дослідження та мають цінний практичний досвід у певній сфері.

По-друге, пошук тієї інформації, яка необхідна клієнту для прогнозування, прийняття важливого управлінського рішення, для формування стратегічних цілей, моніторингу стану певного об'єкту чи галузі, і яка є тільки у людей, що професійно пов'язані з досліджуваною проблематикою або розбираються в специфічних питаннях. По-третє, ретельного відбору учасників: тільки тих, хто цілком заслуговує статусу компетентної особи в даній області.

Особливістю цього методу в соціології є безпосередній особистий

контакт дослідника з досліджуваним об'єктом [64, с.378].

Інструментарієм експертного опитування є: анкета з відкритими і закритими питаннями.

3. Етапи проведення

1. Виявлення необхідності щодо проведення експертного опитування.
2. Складання плану і програми експертного опитування.
3. Формування групи експертів та проведення власне експертного опитування.
4. Групування та зведення матеріалів експертного опитування.
5. Розрахунок статистичних показників.
6. Визначення ступеня одностійності експертів за допомогою розрахунку.
7. Узагальнення, аналіз отриманих результатів та вироблення рекомендацій.

4. Вимоги до експертів

1. Місце роботи:

Запорізька обласна громадська організація «Флоренс»;

Запорізький міський конгрес інвалідів;

Запорізьке обласне громадське об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя».

2. Експерти мають бути фахівцями в сфері соціальної роботи.

3. Стать: не має значення.

4. Досвід роботи в організації не менше 3 років.

Перейдемо від розгляду громадських організацій в системі соціальної роботи до основних напрямків, форм діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи в Запорізькій області.

2.2. Основні напрямки, форми діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи в Запорізькій області: експертне опитування

У першому питанні ми дізналися, наскільки поінформовані громадяни міста Запоріжжя про діяльність громадських організацій, отримані дані бачимо на табл. 2.1 та рис. 2.1.

Таблиця 2.1 – Поінформованість громадян м. Запоріжжя стосовно діяльності громадських організацій

№ з/п	Варіант відповіді	% (кількість експертів)
1.	Добре інформовані	25% (5)
2.	Мало інформовані	15% (3)
3.	Відносно добре інформовані	45% (9)
4.	Крайньо мало інформовані	15% (3)

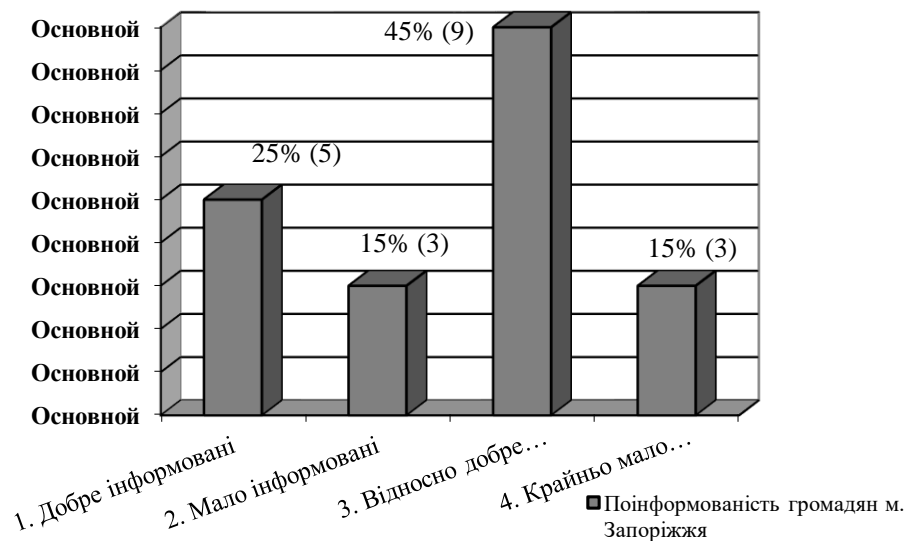

Рис. 2.1 – Поінформованість громадян м. Запоріжжя стосовно діяльності громадських організацій

З рисунку видно те що, громадяни відносно добре інформовані на 45% (9) і добре інформовані на думку експертів, так вважають 25% (5).

З цього питання можна зробити наступний висновок, те що громадяни міста Запоріжжя інформовані по мірі своєї обізнаності, але чітко можна сказати що інформовані вони середньо. Цьому підтвердженням є наступне питання, у якому ми визначимо яким чином громадяни отримують інформацію щодо громадських у місті Запоріжжя (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Засоби отримання інформації громадянами, щодо роботи громадських організацій

№ з/п	Варіант відповіді	% (кількість експертів)
1.	Інтернет	15% (3)
2.	Телебачення	25% (5)
3.	Періодичні видання	25% (5)
4.	Радіо	5% (1)
5.	Зустрічі з представниками організацій	5% (1)
6.	Об'яви, рекламні щити, біг-борди	10% (2)
7.	Інформаційні бюлетні, брошури	10% (2)
8.	Від інших людей, листівки	5% (1)

Громадяни отримують інформацію стосовно роботи громадських організацій з: телебачення, періодичних видань – 25% (5) і інтернету –15% (3).

Отже, інформацію найчастіше отримують з джерел ЗМІ, при цьому тільки 5% опитаних відзначили зустрічі з представниками організацій. З даних дослідження можна чітко бачити, що громадяни користуються інформацією з так званих вторинних джерелом, і не мають прямого доступу до відомостей про діяльність громадських організацій найчастіше. Вище зазначенні факти, свідчать про закритість громадських організацій перед громадянами.

Перейдемо до оцінки ступеня впливу громадських організацій на діяльність органів влади (рис. 2.2).

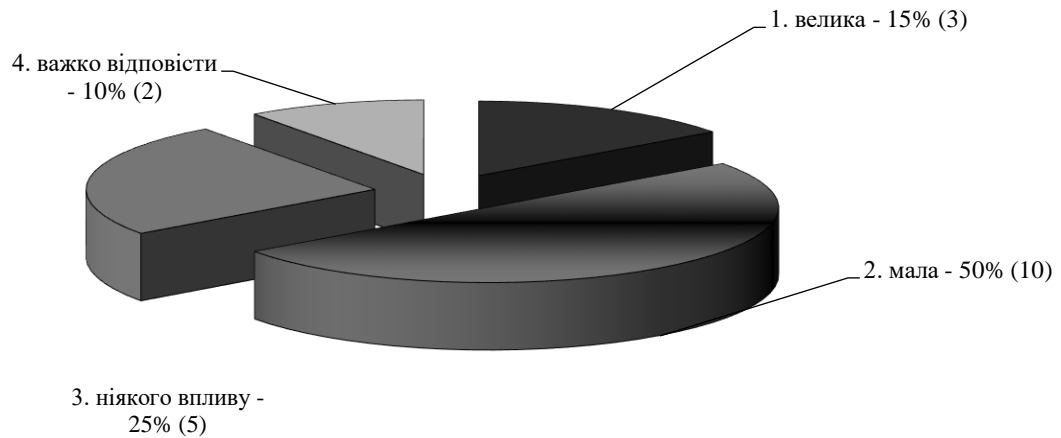

Рис. 2.2 – Ступінь впливу громадських організацій на діяльність органів влади

Ступінь впливу органів влади на громадські організації: мала - так вважають 50% (10) експертів і 15% (3) вважають що вплив великий.

Отже, можна зробити висновок, що органи влади не здійснюють належного впливу на організації міста Запоріжжя.

У наступному питанні ми визначимо ступінь впливу громадських організацій на різні сфери суспільного життя міста Запоріжжя за 5-ти бальною шкалою (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Ступінь впливу громадських організацій на сфери суспільного життя

№ з/п	Зміст відповідей	1	2	3	4	5
1.	Вирішення актуальних соціальних проблем	0% (0)	10% (2)	5% (1)	15% (3)	70% (14)

Продовження таблиці 2.3

2.	Захист прав людей	5% (1)	5% (1)	15% (3)	50% (10)	25% (5)
3.	Соціальний захист, соціальна допомога	0% (0)	0% (0)	10% (2)	30% (6)	60% (12)
4.	Охорона здоров'я	0% (0)	10% (2)	70% (14)	20% (4)	0% (0)
5.	Місцевий розвиток, розвиток структур громадянського суспільства	5% (1)	15% (3)	10% (2)	50% (10)	20% (4)

Охарактеризуємо ступінь впливу громадських організацій на вирішення актуальних соціальних проблем, він безпосередньо присутній так вважають 70% (14) опитаних, захист прав людей відбувається на 4 бали по 5-ти бальній шкалі і складає 50% (10), соціальний захист і допомога на 5 бали по 5 бальній шкалі 60% (12) експертів так вважають, охорона здоров'я на 3 бали із 5, 70% (14) опитаних так вважають і місцевий розвиток відбувається із 5 балів на 4 50% (10) опитаних так вважають.

Це свідчить про те що ступінь впливу громадських організацій на сфери суспільного життя великий.

У наступному питанні було визначено актуальність соціальних послуг, які використовуються для вирішення актуальних проблем суспільства за трьома шкалами (не актуальні, не дуже актуальні, дуже актуальні). За рахунок яких було визначено, яке місце в вирішенні суспільних проблем посідають соціальні послуги на думку експертів в Запорізькій області.

З таблиці, наведеної далі (див. табл. 2.4), ми чітко бачимо, те на які соціальні послуги експерти звернули більшу увагу, тим самим вони визначили їх як актуальні послуги.

Таблиця 2.4 – Визначення актуальності соціальних послуг
на думку експертів

№ з/п	Варіант відповіді	Не актуальні	Не дуже актуальні	Дуже актуальні
1.	Соціально-побутові послуги	10% (2)	20% (4)	70% (14)
2.	Психологічні послуги	15% (3)	30% (6)	55% (11)
3.	Соціально-педагогічні послуги	15% (3)	65% (13)	20% (4)
4.	Соціально-медичні послуги	10% (2)	15% (3)	75% (15)
5.	Соціально-економічні послуги	15% (3)	20% (4)	65% (13)
6.	Юридичні послуги	25% (5)	25% (5)	50% (10)
7.	Послуги з працевлаштування	15% (3)	45% (9)	40% (8)
8.	Інформаційні послуги	20% (4)	25% (5)	55% (11)

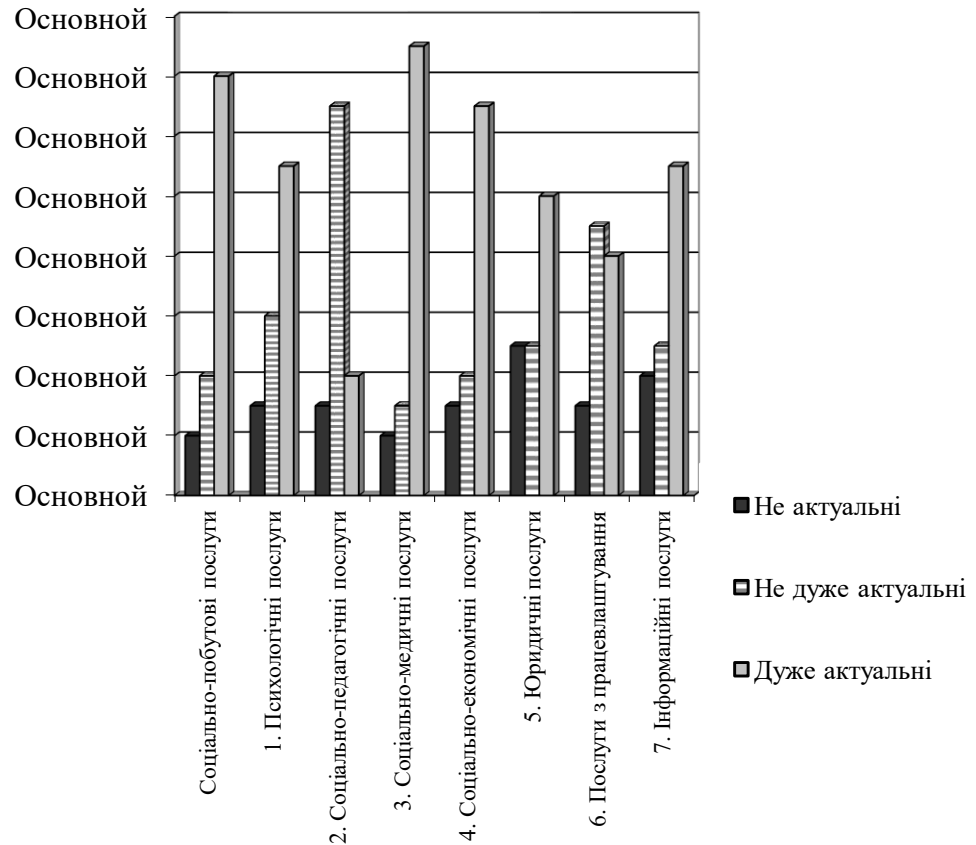

Рис. 2.3 – Визначення актуальності соціальних послуг, які надаються громадськими організаціями

Найчастіше вибір обумовлений рядом фактором, одним із яких виступає приналежність громадської організації, в якій безпосередньо працює експерт (чим ця організація конкретно займається), таким фактором може виступати і розуміння актуальності соціальних проблем сучасного суспільства, а вибір послуги виступає альтернативним джерелом її вирішення (рис.2.3).

На думку експертів не дуже актуальними є наступні соціальні послуги:

- юридичні послуги – 25% (5);
- інформаційні послуги – 20% (4).

Наступна шкала по якій проводився аналіз питання була «Не дуже актуальні» і експерти дали наступні відповіді:

- соціально-педагогічні послуги – 65% (13);
- послуги з працевлаштування – 45% (9);

– психологічні послуги – 30% (6).

За шкалою «Дуже актуальні» експерти дали наступні відповіді (рис. 2.4):

– соціально-медичні послуги – 75% (15);

– соціально-побутові послуги – 70% (14);

– соціально-економічні послуги – 65% (13).

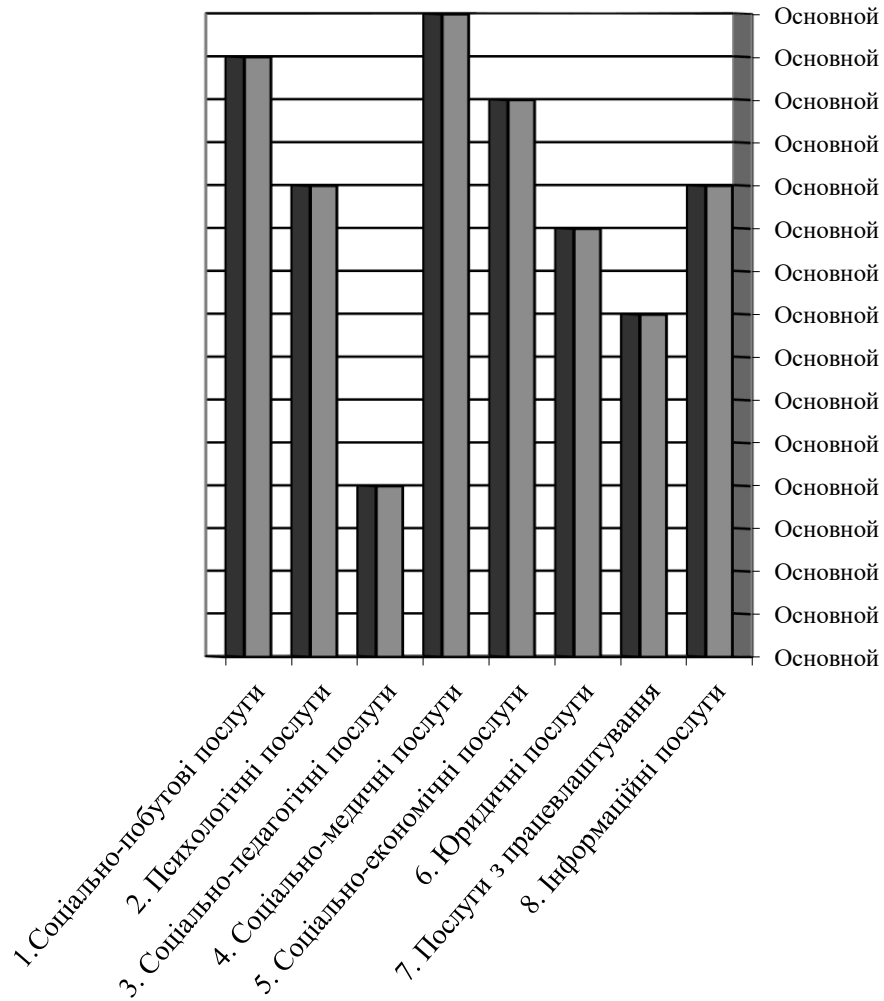

Рис. 2.4 – Дуже актуальні соціальні послуги

Отже, аналізуючи це питання ми визначилася з актуальністю запропонованих соціальних послуг, і дійшли до наступних висновків, актуальними послугами в Запорізькій області на думку експертів, є соціально-медичні, соціально-побутові і соціально-економічні послуги, що склали найбільшу частку відповідей опитаних. Трохи менший відсоток набрали

соціально педагогічні, послуги з працевлаштування і психологічні послуги.

Можна зробити наступний висновок, що одні соціальні послуги є більш актуальними, тому що на їх існує більший попит ніж на інші, це тому що методики роботи постійно розвивається і вдосконалюється постійно.

У наступному питанні будуть визначені у яких із суспільних сфер життя громадські організації, а саме: Запорізька обласна громадська організація «Флоренс», Запорізький міський конгрес інвалідів та Запорізьке обласне громадське об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя» приймають участь. Відповіді експертів які ми отримали подані далі (табл. 2.5, рис. 2.5).

Таблиця 2.5 – Оцінка включення громадських організацій в сфери суспільного життя

№ з/п	Зміст відповідей	% (кількість експертів)
1.	Вирішення актуальних соціальних проблем	50% (10)
2.	Захист прав людей	15% (3)
3.	Соціальний захист, соціальна допомога	20% (4)
4.	Охорона здоров'я	5% (1)
5.	Місцевий розвиток, розвиток структур громадянського суспільства	10% (2)

На думку експертів громадські організації беруть участь і наступних сферах суспільного життя:

- вирішення актуальних соціальних проблем – 50% (10);
- соціальний захист, соціальна допомога – 20% (4);
- захист прав людей – 15% (3).

Більш наглядно це можна побачити на рис. 2.5.

Рис. 2.5 – Сфери суспільного життя, в яких громадські організації беруть участь

Отже, громадські організації беруть участь у наступних сферах суспільного життя, а саме: вирішення актуальних соціальних проблем, соціальний захист, соціальна допомога і захист прав людей. Це пов'язано з тим, що організації зацікавлені в максимальній допомозі суспільству і піклуються саме про безпеку і захист населення від соціальних негараздів які є на кожному кроці.

У наступному питанні ми визначимо чи доводилося громадським організаціям приймати участь в реалізації соціальних послуг, а саме Запорізькій обласній громадській організації «Флоренс», Запорізькому міському конгресу інвалідів та Запорізькому обласному громадському об'єднанню «Чорнобильці Запоріжжя».

Рис. 2.6 – Участь громадських організацій в реалізації соціальних послуг

Отже, рівень участі Запорізької обласної громадської організації «Флоренс», Запорізького міського конгресу інвалідів та Запорізького обласного громадського об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя» наступний: вони часто приймають участь у реалізації соціальних послуг так стверджують 80% (16) опитаних. Це високий показник, що підтверджує приналежність цих організацій до реалізації соціальних послуг і вирішення суспільних проблем.

У наступному питанні ми виявимо який вплив здійснюють громадські організації на реалізацію соціальних послуг (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Вплив громадських організацій на реалізацію соціальних послуг

№ з/п	Зміст відповідей	% (кількість експертів)
1.	Позитивний, виконуються соціальні послуги	95% (19)
2.	Непомітний, незначний вплив	5% (1)
3.	Нейтральний, ніяких змін не відбувається	0% (0)
4.	Негативний	0% (0)

По цьому питанню більшість експертів дали відповідь про те що, вплив громадських організацій на реалізацію соціальних послуг позитивний і це допомагає проводити всі заходи для забезпечення реалізації соціальних послуг. Про те що вплив нейтральний і негативний не зауважив жоден експерт, це говорить про те що діяльність громадських організацій у недержавному секторі ефективна.

У питанні: «Чи доводилося Вашій організації звертатися до органів влади з пропозиціями, щодо поліпшення надання соціальних послуг населенню?» ми отримали наступні відповіді експертів (рис. 2.7).

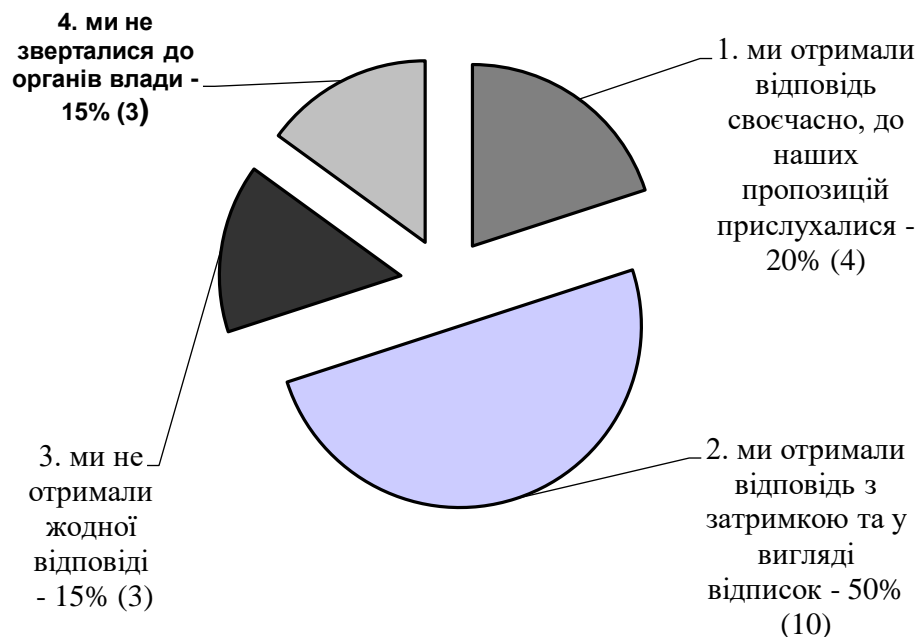

Рис. 2.7 – Стан звернень організацій з пропозиціями до влади

З даного рисунку видно, те що частіше за все громадські організації отримували відповідь від влади, але з затримкою – це зазначило 50% (10) опитаних експертів, на другому місці – отримували відповідь своєчасно і прислуховувались до пропозицій, а саме 20% (4) опитаних.

Тому можна зробити наступний висновок, що влада контактує і іноді

вирішує і реагує на пропозиції громадських організацій, що дуже важливо.

Експертна думка, щодо питання які соціальні послуг слід оптимізувати м. Запоріжжя, має наступний вигляд (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Сфери надання соціальних послуг, які слід оптимізувати у м. Запоріжжя

№ з/п	Зміст відповідей	% (кількість експертів)
1.	Соціально-побутові послуги	20% (4)
2.	Психологічні послуги	15% (3)
3.	Соціально-педагогічні послуги	35% (7)
4.	Соціально-медичні послуги	25% (5)
5.	Соціально-економічні послуги	0% (0)
6.	Юридичні послуги	0% (0)
7.	Послуги з працевлаштування	5% (1)
8.	Інформаційні послуги	0% (0)

На думку експертів сфери соціальних послуг, які слід поліпшити це:

- соціально-педагогічні послуги – 35% (7);
- соціально-медичні послуги – 25% (5);
- соціально-побутові послуги – 20% (4).

Це можна аргументувати таким чином, що ці соціальні послуги актуальні в наш час, але практична частина потребує доробки і реалізації на практиці таких послуг вкрай важлива і необхідна.

Переходимо до наступного питання, з якого ми дізнаємось які категорії населення на думку експертів Запорізької обласної громадської організації «Флоренс», Запорізького міського конгресу інвалідів та Запорізького обласного громадського об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя» найчастіше

використовують соціальні послуги громадських організацій.

Зазначимо те що дані по цьому питанню знаходяться у табл. 2.8 та на рис. 2.8.

Таблиця 2.8 – Категорії населення, які потребують соціальної підтримки в першу чергу

№ з/п	Зміст відповідей	% (кількість експертів)
1.	Молодь	15% (3)
2.	Пенсіонери	20% (4)
3.	Інваліди	15% (3)
4.	Діти-сиріти	5% (1)
5.	Молоді, багатодітні, сім'ї	35% (7)
6.	Чорнобильці	10% (2)
6.	Безробітні	0% (0)
7.	Біженці, вимушені переселенці	0% (0)
8.	Ув'язнені	0% (0)

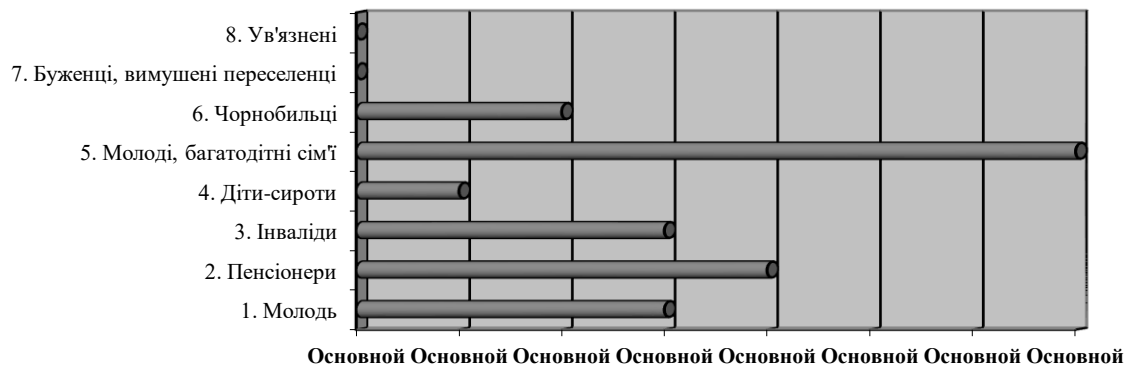

Рис. 2.8 – Категорії населення, які потребують соціальної підтримки першочергово

Отже, можна зробити висновок, те що соціальної підтримки потребують у першу чергу:

- молоді, багатодітні сім'ї – 35% (7);
- пенсіонери – 20% (4);
- молодь і інваліди – 15% (3).

Ми отримали повну картину тих людей, які користується частіше соціальними послугами громадських організацій, бо саме такі верстви населення найбільш вразливі і частіше за все не можуть самостійно вирішувати свої проблеми, тому і шукають сторонньої професійної підтримки і допомоги.

У цьому питанні експерти оцінили рівень діяльності громадських організацій за різними показниками. За 5-бальною шкалою (табл. 2.9, рис.2.9).

Таблиця 2.9 – Рівень діяльності громадських організацій

№ з/п	Зміст відповідей	1	2	3	4	5
1.	По інформуванню населення про діяльність органів влади	0% (0)	30% (6)	45% (9)	10% (2)	15% (3)
2.	По впливу на діяльність органів влади	5% (1)	40% (8)	30% (6)	15% (3)	10% (2)
3.	По ініціативі в контролі влади	0% (0)	35% (7)	45% (9)	15% (3)	5% (1)
4.	По інформованості населення про свою діяльність	5% (1)	30% (6)	35% (7)	25% (5)	5% (1)

З даного питання можна зробити наступний висновок, те що рівень діяльності громадських організацій виглядає наступним чином:

- по інформуванню населення про діяльність органів влади – 45% (9) на 3 бали із 5;
- по впливу на діяльність органів влади – 40% (8) на 2 бали із 5;
- по ініціативі в контролі влади – 45% (9) на 3 бали із 5;
- по інформованості населення про свою діяльність – 35% (7) на 3 бали із 5.

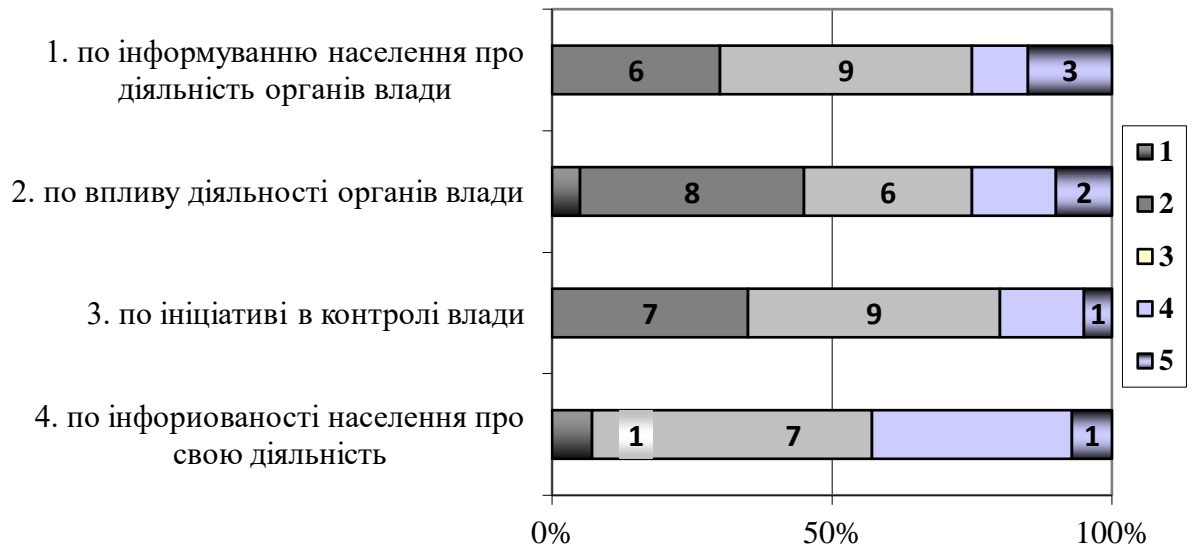

Рис. 2.9 – Оцінка рівня діяльності громадських організацій

Отже, рівень діяльності організацій за чотирма шкалами можна охарактеризувати, як середній. Це свідчить про те що рівень розвитку громадських організацій у сфері надання соціальних послуг на середньому рівні також відповідно.

Переходимо до наступного питання, за допомогою якого визначимо з яких джерел організація отримує основну фінансову підтримку для того щоб зрозуміти якої фінансової підтримки їй не вистачає. На це питання експерти Запорізької обласної громадської організації «Флоренс», Запорізького міського конгресу інвалідів та Запорізького обласного громадського об'єднання «Чорнобильці Запоріжжя» дали наступні відповіді:

- залучення державних інвестицій у недержавний сектор;
- залучення фінансових коштів із-закордону;
- благодійні пожертви з боку благодійних організацій, окремих осіб, спонсорів;
- одинична фінансова допомога з боку фізичних, юридичних осіб;
- фінансові збори кошти волонтерами (періодично).

Саме такої думки дотримуються експерти з даних громадських

організацій, хоча такий вибір відповідей обумовлений тим що ці громадські організації існують в рамках часткового фінансування державними коштами, тому отримання фінансової допомоги як для реалізації конкретних соціальних програм завчасно запланованих, так і для повноцінного функціонування громадської організації як такої це звичайна річ.

Ознайомившись з питанням щодо отримання фінансової підтримки організаціями, перейдемо до розгляду наступного питання, яке звучить наступним чином: «Які з видів соціальних послуг Ви надаєте на практиці частіше?» На це питання було запропоновано дати відповідь за шкалою від 1 до 5, тим самим 1 – це рідко, а 5 – часто. Після проведення опитування ми отримали наступні відповіді (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Види послуг, які надають громадські організації на практиці

№ з/п	Зміст відповідей	1 (рідко)	2	3	4	5 (часто)
1.	Соціально-побутові послуги	5 % (1)	15% (3)	10% (2)	30% (6)	40% (8)
2.	Психологічні послуги	20% (4)	5% (1)	5% (1)	20% (4)	50% (10)
3.	Соціально-педагогічні послуги	20% (4)	20% (4)	40% (8)	10% (2)	10% (2)
4.	Соціально-медичні послуги	20% (4)	5% (1)	15% (3)	25% (5)	35% (7)
5.	Соціально-економічні послуги	15% (3)	15% (3)	10% (2)	40% (8)	20% (4)

Продовження таблиці 2.10

6.	Юридичні послуги	5% (1)	20% (4)	25% (5)	35% (7)	15% (3)
7.	Послуги з працевлаштування	10% (2)	10% (2)	15% (3)	20% (4)	5% (1)
8.	Інформаційні послуги	5% (1)	10% (2)	15% (3)	20% (4)	50% (10)

На питання, стосовно того, які соціальні послуги надають громадські організації рідко, експерти дали наступні відповіді (рис. 2.10):

- соціально-педагогічні – 20% (4);
- соціально-економічні послуги – 15% (3);
- послуги з працевлаштування – 10% (2).

Це пов'язано з тим, що дані організації не мають на меті саме соціально-педагогічну, соціально-економічні чи допомогу у працевлаштуванні, вони компетентні з свого напрямку діяльності.

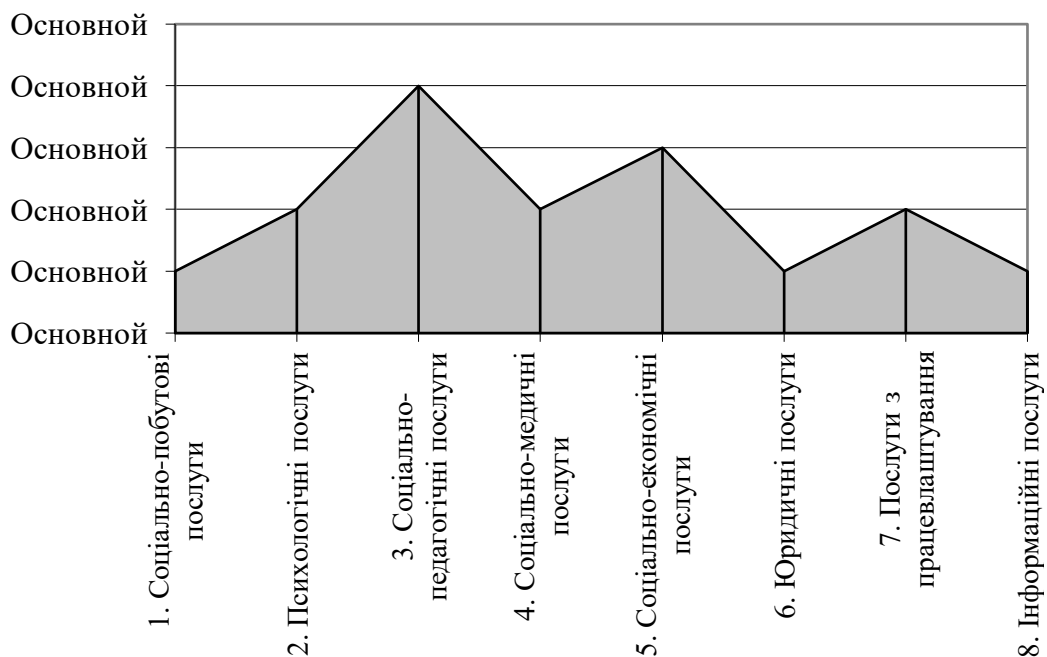

Рис. 2.10 – Види послуг, які надають громадські організації рідко

На питання, щодо соціальних послуг, які надають громадські організації часто, експерти дали наступні відповіді (рис. 2.11):

- психологічні і інформаційні послуги – 50% (10);
- соціально-побутові послуги – 40% (8);
- соціально-медичні послуги – 35% (7).

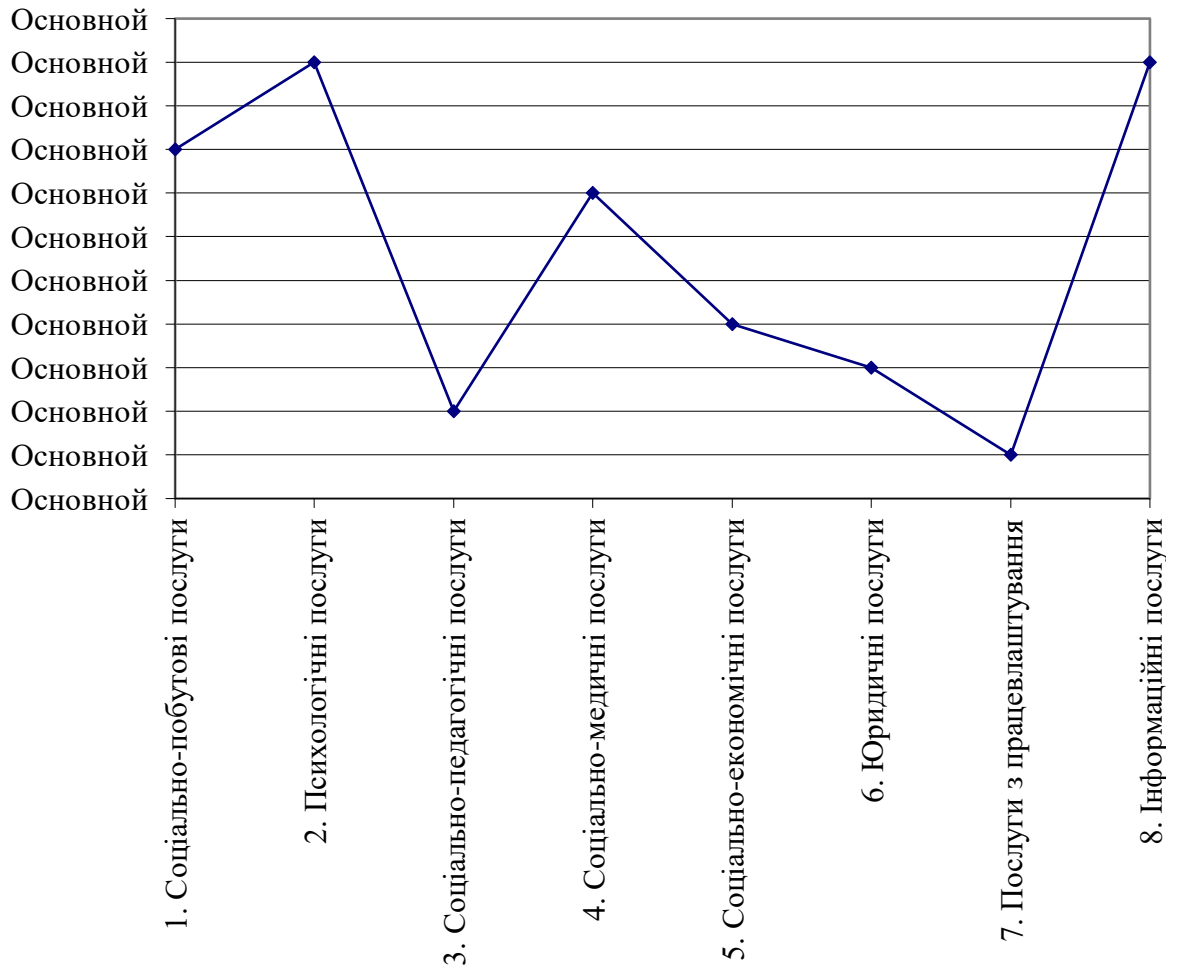

Рис. 2.11 – Види послуг, які надають громадські організації часто

Це свідчить проте, що саме такі види послуг є специфічними і типовими для повсякденного робочого часу і контексту таких громадських організацій. Але є надія і на те, що з часом коло таких сфер буде розширюватися і з часом завдань, які виконати вони не зможуть не буде взагалі.

Перейдемо до розгляду пропозицій стосовно оптимізації вирішення

соціальних проблем за допомогою грантів.

Щодо пропозицій стосовно збільшення можливості впливу громадських організацій на діяльність з реалізації соціальних послуг, можна сказати наступне, що громадські організації впливають і виконують частину державних функцій на недержавному рівні і вирішують ряд актуальних суспільних проблем. Але на жаль, існують перешкоди у їх діяльності, щодо реалізації свого потенціалу, як рушія соціальної допомоги в недержавному секторі, а саме: недостатнє фінансове становище таких організацій, що уповільнює їх діяльність; неможливість повноцінно реалізовувати свої можливості, так як вони обмежені законодавчо; не повноцінне освідчення громадян, щодо діяльності таких організацій.

Тому для запобігання негативних моментів в діяльності громадських організацій слід розробити комплекс дій для оптимізації їх діяльності, ось що саме запропонували експерти:

- інформувати суспільство стосовно послуг і просвітницька робота у школах і ВНЗ щодо послуг які надають конкретні громадські організації;
- організація днів відкритих дверей;
- залучення фінансів із-закордону;
- залучення державних інвестицій у недержавний сектор для реалізації конкретних соціальних програм громадськими організаціями.

Комплекс цих дій у майбутньому допоможе звернути увагу громадського населення і тим самим зрозуміти потребу громадських організацій при вирішенні своїх життєвих питань.

Щодо основних критеріїв, які використовувалися в підборі експертів для даного дослідження, то важливим елементом був досвід роботи з соціальними проблемами не менше 3 років.

Розглянемо дані стосовно опитаних експертів в рамках досвіду роботи в організації. Для цього зверніть увагу на табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Досвід роботи в організації

№ з/п	Зміст відповідей	% (кількість експертів)
1.	від 3 до 5 років	45% (9)
2.	до 10 років	35% (7)
3.	більше 10 років	20% (4)

З даної таблиці видно те що досвід роботи у організації найчастіше від 3 до 5 років – 45% (9) і до 10 років – 35% (7) це домінанти.

Бланк анкети для експертів, який використано в цьому дослідженні наведено в (Додатку А).

Отже, згідно з результатами проведеного нами дослідження можна зробити наступні висновки, що громадяни обізнані про діяльність громадських організацій, відносно добре інформовані на 45% (9) і добре інформовані так вважають 25% (5). Результати опитування свідчать про середній рівень обізнаності представників громадського активу про діяльність громадських організацій.

Дізналися, про те що інформацію найчастіше отримують з джерел ЗМІ, при цьому тільки 5% опитаних відзначили зустрічі з представниками організацій. З даних дослідження можна чітко бачити, що громадяни користуються інформацією з так званих вторинних джерелом, і не мають прямого доступу до відомостей про діяльність громадських організацій найчастіше. Це свідчить про закритість громадських організацій перед громадянами.

Означили ступінь впливу органів влади на громадські організації, мала – так вважають 50% (10) експертів і лише 15% (3) вважають, що вплив великий. Отже, можна зробити висновок, що органи влади не здійснюють належного впливу на організації міста Запоріжжя.

Охарактеризували ступінь впливу громадських організацій на

вирішення актуальних соціальних проблем, він безпосередньо присутній так вважають 70% (14) опитаних, захист прав людей відбувається і складає 50% (10), соціальний захист і допомога (12) експертів так вважають, охорона здоров'я 70% (14) опитаних так вважають і місцевий розвиток на 50% (10). Це свідчить про те що ступінь впливу громадських організацій на сфери суспільного життя великий.

Проаналізували актуальність соціальних послуг, і дійшли до висновків, актуальними послугами є соціально-медичні, соціально-побутові і соціально-економічні послуги, що склали найбільшу частку відповідей опитаних. Трохи менший відсоток набрали соціально педагогічні, послуги з працевлаштування і психологічні послуги. Отже, одні соціальні послуги є більш актуальними, тому що на їх існує більший попит ніж на інші, це тому що методики роботи постійно розвивається і вдосконалюється постійно.

Визначили, що громадські організації беруть участь у наступних сферах суспільного життя, а саме: вирішення актуальних соціальних проблем, соціальний захист, соціальна допомога і захист прав людей. Це пов'язано з тим, що організації зацікавлені в максимальній допомозі суспільству і піклуються саме про безпеку і захист населення від соціальних негараздів які є на кожному кроці.

Дізналися про рівень участі громадських організацій в реалізації соціальних послуг і дізналися, що вони часто приймають участь у реалізації соціальних послуг так стверджують 80% (16) опитаних. Це високий показник, що підтверджує приналежність цих організацій до реалізації соціальних послуг і вирішення суспільних проблем.

Визначили те що, вплив громадських організацій на реалізацію соціальних послуг позитивний і це допомагає проводити всі заходи для забезпечення реалізації соціальних послуг. Про те що вплив нейтральний і негативний не зауважив жоден експерт, це говорить про те що діяльність громадських організацій у недержавному секторі ефективна.

Означили, те що частіше за все громадські організації отримували

відповідь від влади, але з затримкою – це зазначило 50% (10) опитаних експертів, на другому місці – отримували відповідь своєчасно і прислуховувались до пропозицій, а саме 20% (4) опитаних. Тому можна зробити наступний висновок, що влада контактує і іноді вирішує і реагує на пропозиції громадських організацій, що дуже важливо.

На думку експертів сфери соціальних послуг, які слід поліпшити це: соціально-педагогічні послуги – 35% (7), соціально-медичні послуги – 25% (5) і соціально-побутові послуги – 20% (4). Це можна аргументувати таким чином, що ці соціальні послуги актуальні в наш час, але практична частина потребує доробки і реалізації на практиці таких послуг вкрай важлива і необхідна.

Зробили висновок щодо того що соціальної підтримки потребують у першу чергу: молоді, багатодітні сім'ї – 35% (7), пенсіонери – 20% (4) і молодь і інваліди – 15% (3). І дізналися які категорії людей користується частіше соціальними послугами громадських організацій, бо саме такі верстви населення найбільш вразливі і частіше за все не можуть самостійно вирішувати свої проблеми, тому і шукають сторонньої професійної підтримки і допомоги.

Визначили що рівень діяльності організацій за чотирма шкалами можна охарактеризувати, як середній. Це свідчить про те що рівень розвитку громадських організацій у сфері надання соціальних послуг на середньому рівні також відповідно.

Дізналися за допомогою яких джерел організація отримує основну фінансову підтримку і отримали наступні відповіді: залучення державних інвестицій у недержавний сектор, залучення фінансових коштів із-закордону, благодійні пожертви з боку благодійних організацій, окремих осіб, спонсорів, одинична фінансова допомога з боку фізичних, юридичних осіб і фінансові збори кошти волонтерами (періодично). Отримання фінансової допомоги громадським організаціям потрібно в першу чергу для реалізації конкретних соціальних програм завчасно запланованих, так і для повноцінного їх

функціонування.

На питання, щодо соціальних послуг, які надають громадські організації часто, експерти дали наступні відповіді: що це психологічні і інформаційні послуги – 50% (10), соціально-побутові послуги – 40% (8) і соціально-медичні послуги – 35% (7). Це свідчить проте, що саме такі види послуг є специфічними і типовими для повсякденного робочого часу і контексту таких громадських організацій. Але є надія і на те, що з часом коло таких сфер буде розширюватися і з часом завдань, які виконати вони не зможуть не буде взагалі.

Щодо пропозицій стосовно збільшення можливості впливу громадських організацій на діяльність з реалізації соціальних послуг, можна сказати наступне, що громадські організації впливають і виконують частину державних функцій на недержавному рівні і вирішують ряд актуальних суспільних проблем. Але на жаль, існують перешкоди у їх діяльності, щодо реалізації свого потенціалу, як рушія соціальної допомоги в недержавному секторі, а саме: недостатнє фінансове становище таких організацій, що уповільнює їх діяльність, неможливість повноцінно реалізовувати свої можливості, так як вони обмежені законодавчо і не повноцінне освідчення громадян, щодо діяльності таких організацій.

Логічним буде перехід від основних напрямків, форми діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи в Запорізькій області до характеристики детермінантів оптимізації діяльності громадських організацій в системі соціальної роботи в Запорізькій області.

2.3. Детермінанти оптимізації діяльності громадських організацій в системі політики в Запорізькій області

До основних детермінантів оптимізації діяльності громадських організацій слід віднести ряд умов, які слід привести в дію, а саме:

- 1) створення сприятливих умов для діяльності громадських організацій (а саме створення правових, організаційних, інформаційних, інституційних умов для функціонування діяльності громадських організацій);
- 2) формування системи громадської участі в управлінні справами регіону;
- 3) залучення громадських організацій до розробки та реалізації соціально-економічної політики;
- 4) створення інфраструктури для діяльності і розвитку некомерційного сектора;
- 5) розвиток взаємодії громадських організацій з органами державної влади;
- 6) сприяння участі населення в місцевому самоврядуванні;
- 7) розвиток благодійності, сприяння розвитку волонтерства та підвищенню соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Далі наведемо характеристику кожному з оптимізаційних кроків системи роботи громадських організацій в Запорізькій області.

Почнемо з обговорення сприятливих умов для діяльності громадських організацій.

1. Основним напрямком діяльності органів державної влади є створення і підтримка умов, що сприяють формуванню та ефективній роботі некомерційного сектора. При наявності сприятливих умов розвиток громадянської активності забезпечить саморозвиток інститутів громадянського суспільства - некомерційних організацій, які зможуть поступово розширювати сферу своєї відповідальності за вирішення актуальних для країни, регіону, області завдань і проблем.

Але слід пам'ятати про правові умови, яких слід дотримуватись. Необхідно забезпечити законодавчу базу для функціонування некомерційних організацій і для забезпечити форми державної підтримки їх діяльності шляхом прийняття необхідних законодавчих заходів:

При доробці перспективного законодавства (Проекту Закону «Про

непідприємницькі організації», проекту Закону «Про громадські об'єднання» та інших) необхідно забезпечити участь представників громадських організацій і врахувати їхні пропозиції, оскільки недостатній облік державними органами інтересів і позиції громадських ініціатив призводить до зниження якості державних рішень і створює додаткові бар'єри в реалізації державної політики динамічного розвитку України.

До прийняття Закону «Про непідприємницькі організації» та нової редакції Закону «Про громадські об'єднання» необхідно їх узгодити і уніфікувати термінологію.

З огляду на обмежені фінансові можливості громадських організацій, необхідно зменшувати витрати на реєстрацію: скоротити тарифи реєстраційних зборів і скасувати окрему плату за реєстрацію статуту організації.

Залучення коштів до громадського сектору через податкове стимулювання, яке може здійснюватися двома способами.

Перший – це збільшення обсягу власної діяльності організації, яка не оприбутковується. Такий спосіб підвищення залучення коштів до неприбуткових організацій має суттєві недоліки, а саме: складна форма контролю за власною діяльністю неприбуткових організацій може призвести до ухилення від оподаткування і загрози для діяльності тих підприємницьких організацій, які можуть не витримати конкуренції.

Більш дієвим стимулом для фінансування неприбуткових організацій є збільшення залучення коштів українських і зарубіжних інвесторів через надання їм податкових пільг для ефективної дії податкового стимулювання але для цього є потреба у зміні податкового законодавства: звільнити від оподаткування прибутковим податком членські та вступні внески громадських організацій; скасувати нижню межу суми пожертвувань, яку фізична особа повинна включити до складу податкового кредиту.

Існують організаційні умови які існують для реалізації розвитку громадських організацій шляхом наділення органів влади повноваженнями з

її здійснення і ресурсами.

Для вимірювання результативності проведеної політики та отримання постійної інформації про стан некомерційного сектора, необхідний моніторинг, з аналізом тенденцій його розвитку та чинників, що забезпечують цей розвиток.

Інформаційні умови є важливою умовою розвитку громадських організацій і залучення їх до вирішення актуальних для України завдань є створення ефективної системи інформування громадян та організацій про діяльність органів державної влади та можливості участі в ній, а також висвітлення роботи громадських організацій в ЗМІ.

Інституційні умови є основною умовою для стабільного розвитку громадських організацій є можливість доступу до ресурсів для здійснення статутних завдань.

Суспільно корисний характер діяльності громадських організацій не дозволяє фінансувати їхню роботу за рахунок оплати послуг конкретними благоотримувачам. Тому основним джерелом фінансування громадських організацій є цільове фінансування їх діяльності через систему грантів та / або через субсидування витрат.

Для громадських організацій непосильною є конкуренція за ресурси (приміщення для офісів і проведених заходів тощо) з комерційним сектором, що покриває свої витрати за рахунок споживачів своїх послуг. Неможливість фінансування інституційних витрат (оплата приміщень, персоналу, комунальних платежів, податків) є головним фактором, що обмежує розвиток громадських організацій України.

У цих умовах необхідно підтримувати діяльність громадських організацій через створення для них системи преференцій, що знижують їх витрати в порівнянні з комерційними структурами. У тому числі: встановлення пільг з податків, надання приміщень, що перебувають у державній власності, повне або часткове субсидування витрат певних видів громадських організацій (організацій інвалідів, ветеранів, дитячих і

молодіжних організацій, ресурсних центрів і центрів громадянської освіти і т.д.).

Для залучення громадських організацій до вирішення актуальних для краю проблем необхідно широко розвивати грантову систему фінансування діяльності некомерційних організацій за рахунок коштів державного бюджету.

2. Формування системи громадської участі в управлінні справами регіону.

Істотний розвиток некомерційного сектора можливо тільки за умови зростання громадянської активності жителів України.

Необхідні умови для розвитку активності громадян припускають:

а) становлення системи громадської освіти, так як без розуміння основних принципів існуючої соціальної системи та можливих способів участі в ній громадяни не можуть усвідомлено брати участь у громадській діяльності;

б) забезпечення механізму реалізації громадської активності, в тому числі шляхом прийняття закону про громадянське участі і створення організаційного механізму його забезпечення.

3. Залучення громадських організацій до розробки та реалізації соціально-економічної політики.

Для розширення участі громадських організацій у соціально-економічному житті країни необхідно підвищення ефективності взаємодії некомерційного сектору та органів державної влади шляхом більш активного залучення третього сектору у формування та реалізацію здійснюваної в Україні у різних сферах політики.

Даний напрямок передбачає наступну діяльність органів державної влади:

а) залучення громадських організацій до розробки, обговорення і реалізації цільових програм і планів діяльності;

б) залучення громадських організацій до реалізації загальнодержавних, міжрегіональних програм та національних проєктів;

в) розвиток системи державних грантів для громадських організацій;

г) формування соціального замовлення для державних потреб для конкурсного участі в його виконанні громадських організацій.

4. Створення інфраструктури для діяльності і розвитку некомерційного сектора.

Однією з основних функцій держави в будь-якій області економічного і соціального життя є створення і підтримку інфраструктури різних секторів економіки та соціальної сфери, наприклад, дороги, комунікації, підготовка кадрів, довідкові та сервісні служби та інші.

На сьогоднішній день, держава практично не бере участь у формуванні та підтримці інфраструктури некомерційного сектора.

Тому одним з напрямків політики розвитку громадських організацій повинна стати підтримка їх інфраструктури, в тому числі:

а) створення структур, які забезпечать становлення нових громадських організацій через надання їм доступу до ресурсів, навчання, інформаційної та методичної підтримки. Іншим напрямком діяльності цієї структури стане підтримка ініціатив громадян та груп, як основи відтворення некомерційного сектора;

б) підтримка і розвиток ресурсних центрів. Вирішення своїх завдань громадські організації можуть здійснювати спільно, спираючись на ресурси інфраструктурної організації – ресурсного центру, єдиною метою якого є сприяння діяльності інших громадських організацій.

Ресурсні центри повинні діяти на постійній основі і мати засоби для своєї діяльності не пов'язані з отриманням грантів, так як грант - це фінансова підтримка конкретних проектів, а не поточна діяльність центру. Відсутність стабільності у фінансуванні ресурсних центрів призводить до втрати ними своєї мети. Введення практики держзамовлення на надання послуг ресурсного центру для громадських організацій може істотно змінити ситуацію і створити стимулюючу інфраструктуру некомерційного сектора;

в) підтримка програм громадянської освіти. Важливою складовою частиною інфраструктури для некомерційного сектору є наявність системи

відтворення кадрів для громадських організацій. Можливості діючих громадських організацій недостатні для вирішення завдання, що є чинником, що обмежує їх розвиток. Необхідно організувати підтримку програм громадянської освіти, що реалізуються в освітніх установах, організаціях додаткової освіти та в громадських організаціях для:

- а) отримання варіативних програм громадянської освіти;
- б) розширення кількості громадян, які мають знання, що дозволяють їм реалізовувати свою громадянську активність, в тому числі і через участь в діяльності існуючих громадських організацій та / або створення нових;
- в) розробки нового змісту регіонального освітнього стандарту, що включає компонент, пов'язаний із суспільно-корисною діяльністю некомерційного сектора.

5. Розвиток взаємодії громадських організацій з органами державної влади.

Підвищення якості взаємодії органів державної влади та некомерційного сектора є важливим напрямом розвитку громадських організацій та вдосконалення державного управління.

Громадські організації та органи державної влади є природними партнерами, оскільки мають одні соціально значимі цілі, не пов'язані з отриманням прибутку. Їх партнерство дозволяє кооперувати ресурси для вирішення спільних завдань.

Пропонується наступна діяльність з даного напрямку:

- а) вивчення успішних практик в організації взаємодії органів державної влади та некомерційного сектора;
- б) організація інформування та навчання службовців про специфіку діяльності громадських організацій та можливості співробітництва з інститутами громадянського суспільства;
- в) підвищення відкритості у діяльності органів державної влади, активне залучення громадських організацій до процесу розробки, обговорення та реалізації рішень, прийнятих органами державної влади.

6. Сприяння участі населення в місцевому самоврядуванні.

Більшість громадських організацій створюються і діють на локальних територіях на рівні місцевого самоврядування. Їх інтереси тісно пов'язані з потребами місцевого співтовариства і, в більшості своїй, замикаються на питання місцевого значення. У цих умовах активна участь громадських організацій у здійсненні місцевого самоврядування може стати суттєвим чинником не тільки розвитку некомерційного сектора, але і становлення місцевого самоврядування в Україні.

7. Просування благодійності, сприяння розвитку волонтерства та підвищенню соціальної відповідальності і Запорізькому регіоні.

Одним з джерел підтримки некомерційного сектору є благодійність, яка реалізується через:

- а) передачу коштів для діяльності громадських організацій та спонсорської підтримки інститутів громадянського суспільства;
- б) соціальну солідарність і допомога потребуючим громадянам і групам населення;
- в) добровільний безвідплатна праця і громадську активність.

Розвиток благодійності це створення сприятливого середовища для активності громадян і громадських організацій. Заходи з реалізації даного напрямку розвитку некомерційного сектору припускають:

- а) підтримку корпоративної та приватної благодійності, в тому числі через проведення спеціальних акцій, спрямованих на створення позитивної мотивації щодо участі у благодійності;
- б) підтримку добровольчества, перш за все, серед молоді.
- в) введення системи соціальної звітності в бізнес структурах і організація діалогу між бізнес-спільнотою і громадськими організаціями.

Отже, до детермінантів оптимізації діяльності слід відносити створення сприятливих умов для діяльності громадських організацій, формування системи громадської участі в управлінні справами регіону, залучення до розробки та реалізації соціально-економічної політики, тощо.

Це все для того щоб як найбільш розширити можливості розвитку громадських організацій і залучити їх до діяльності в різних сферах суспільного життя, тим самим розвинути практичні сторони їх діяльності, що у майбутньому позитивно вплине на їх роботу і реалізацію майбутніх проектів.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Для виконання трудових обов'язків в сфері політичної діяльності з урахуванням положень нормативних вимог з безпеки праці, та для практичної реалізації теми: «Громадські об'єднання як політичний інститут: регіональний аспект», передбачається засвоєння основних заходів з охорони праці на робочих місцях в адміністративних приміщеннях.

4.1 Аналіз потенційних небезпек

Обладнання, яке використовується можна умовно розділити на дві групи:

а) обладнання, яке безпосередньо забезпечує робочий процес (наприклад, комп'ютерна та різноманітна периферійна техніка при роботах в офісі);

б) обладнання, яке підтримує комфортні умови праці (наприклад, опалювальні прилади, кондиціонери, іонізатори повітря для забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в приміщеннях).

До основних небезпечних факторів трудового процесу відносяться:

– Ураження електричним струмом, у наслідок несправності електроболаднання, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;

– механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;

– підвищенні нервово-психічні навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них

можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;

- захворювання кістково-м'язового апарату, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;

- негативний вплив електромагнітних (в тому числі і рентгенівських) випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

- дискомфортний рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також при спілкуванні працівників, що призводить до роздратування та зниження працездатності;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях, у зв'язку із відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітрообмін та опалювальних систем, які можуть викликати загальні захворювання;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

- неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей.

4.2 Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою електроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення - 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожеженобезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до

НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів».

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж 6,0 м², а об'єм не менше ніж 20,0 м³).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень у зв'язку з тривалим

статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг необхідно виконувати фізичні вправи 2-3 рази протягом робочого часу.

4.3 Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т.д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне

освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Розрахунок загального штучного освітлення в приміщенні офісу розмірами $A \times B \times H = 18 \times 10 \times 3,5$ м, з висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, нормованим значенням штучного освітлення для кабінету $E_n = 300$ лк.

1. Розраховуємо кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника;

$$N_p = \frac{10}{(3,5 - 0,8) \cdot 1,4} = 3, \text{ шт.}$$

2. Визначаємо максимально припустиму відстань між рядами світильника $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}; \quad (4.2)$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт;

$$L_{\max} = \frac{10}{3} = 3,33, \text{ м.}$$

3. Визначаємо значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$$i = \frac{18 \cdot 10}{(3,5 - 0,8) \cdot (18 + 10)} = 2,38$$

4. Визначаємо значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильником типу ЛПО.

Вибирається з урахуванням відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення і дорівнює $\eta = 58$ %.

5. Визначаємо сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_Σ :

$$\Phi_\Sigma = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу (для кабінету $k_3 = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

$$\Phi_\Sigma = \frac{300 \cdot 18 \cdot 10 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,58} = 143379, \text{ лм.}$$

6. Визначаємо умовну загальну кількість світильників у приміщенні N_{cv}^* :

$$N_{cv}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – максимально припустима відстань між рядами світильників,

м;

$$N_{cv}^* = \frac{18 \cdot 10}{3,33^2} = 16, \text{ шт.}$$

7. Розраховуємо світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, \text{ лм;} \quad (4.6)$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за

формулою:

$$N_l^* = N_{cv}^* \cdot n, \text{ шт;} \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_l^* = 16 \cdot 2 = 32, \text{ шт;}$$

$$\Phi_l^* = \frac{143379}{32} = 4481, \text{ лм.}$$

8. Знаходимо коефіцієнт m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l :

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{4481}{2800} = 1,6.$$

9. Визначаємо оптимальну (фактичну) кількість світильників у приміщенні N_{cv} :

$$N_{cv} = N_{cv}^* \cdot m, \text{ шт;} \quad (4.9)$$

де: N_{cv}^* – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи;

$$N_{ce} = 16 \cdot 1,6 = 27, \text{ шт.}$$

10. Визначаємо фактичну кількість ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{ce} \cdot n, \text{ шт;} \quad (4.10)$$

де: N_{ce} – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт;

$$N_l = 27 \cdot 2 = 54, \text{ шт.}$$

11. Визначаємо загальну розрахункову освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк;} \quad (4.11)$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості;

$$E_p = \frac{2800 \cdot 54 \cdot 0,58}{18 \cdot 10 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 316, \text{ лк.}$$

Виходячи з розрахунку загальне штучне освітлення в приміщенні офісу дорівнює 316 лк, що відповідає нормованому значенню освітлення і яке забезпечується за допомогою 27 світильників типу ЛПО.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з

візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (n+) і негативних (n-) іонів у повітрі

приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $n^+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $n^- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

4.4 Заходи з пожежної безпеки

Горінням називається складний фізико-хімічний процес взаємодії горючої речовини та окислювача, який супроводжується виділенням тепла та випромінюванням світла.

Процес горіння призводить до пожежі.

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується в часі і просторі.

Комплекс протипожежних заходів для офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ розроблений згідно вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні».

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

- згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

- відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі

речовини та матеріали.

Оскільки офісне приміщення обладнане ПК з ВДТ належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до вимог ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості.

Обладнання, силові та освітленні мережі офісного приміщення обладнаного ПК з ВДТ відповідають вимогам пожежної безпеки, оскільки виконані відповідно до вимог НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок», та мають ступінь захисту ізоляції обладнання IP44 яка відповідає класу пожежанебезпечної зони II-IIa до якої належить приміщення.

З технічних та організаційних заходів запобігання пожеж в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ передбачені наступні протипожежні заходи:

- згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту», в офісному приміщенні обладнаному ПК з ВДТ встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВК6». Яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика;

- оскільки офісне приміщення що обладнане ПК з ВДТ, тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677 для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою, передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-3,5 (з розрахунку один вогнегасник с величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг. і більше, на 20 м² площі приміщення). Додатково, на кожному поверсі будівлі, в якій розміщене приміщення обладнане ПК з ВДТ, передбачене два переносних порошкових вогнегасника – ВП-5. Відстань між вогнегасниками та місцями можливих загорянь не перевищує 10 м.

4.5 Заходи по забезпеченню безпеки в надзвичайних ситуаціях

Захист населення при хімічному зараженні у разі аварії на хімічно небезпечному об'єкті або транспортних засобах, що перевозять сильнодіючі отруйні речовини.

Хімічне зараження є наслідком аварій на хімічно-небезпечному об'єкті (ХНО) і транспортних засобах, що перевозять сильнодіючі отруйні речовини (СДОР).

Вирішальне значення при аваріях на ХНО має швидкість виконання заходів щодо захисту населення.

При загрозі чи виникненні аварії негайно, відповідно до діючих планів, здійснюється оповіщення працюючого персоналу і населення, що проживає поблизу. Населенню даються вказівки про порядок поведінки.

Про аварію керівник об'єкта або черговий диспетчер доповідає начальнику цивільного захисту (ЦЗ) міста, області.

Обслуговуючий персонал відповідно до діючих на об'єкті інструкцій вживає заходи захисту з ліквідації чи локалізації аварії. У міру прибуття до цих робіт беруться підрозділи рятувальних служб і спеціалізовані невоєнізовані формування.

За сигналом оповіщення:

- населення вдягає засоби захисту органів дихання (табельні або найпростіші) і виходить із зони зараження в зазначений район;
- особовий склад (о.с.) органів керування збирається на пунктах керування;
- о.с. підрозділів рятувальних служб прибуває до місця аварії;
- спеціалізовані невоєнізовані формування, формування медичної служби й охорони громадського порядку прибувають у призначені пункти збору.

У першочерговому порядку організується розвідка, що встановлює місце аварії, вид СДОР, ступінь зараження нею території і повітря, стан людей

у зоні зараження, межі зон зараження, напрямок і швидкість вітру, напрямок поширення забруднення. Розвідка ведеться розвідувальними підрозділами газорятувальної служби і спеціалізованих формувань.

Встановлюється оточення зон зараження й організовується регулювання руху.

Після проведення розвідки й ухвалення рішення починається організоване ведення рятувальних робіт. До цього заходи щодо порятунку людей вживаються працюючим персоналом об'єкта і самим населенням у порядку само- і взаємодопомоги.

У зоні зараження намічаються ділянки й об'єкти, на які вводяться рятувальні і медичні формування. Уражені після надання їм допомоги доставляються на незаражену територію, а при необхідності - у лікувальні установи. Населення, яке опинилося в зоні зараження, евакуюється за її межі.

Роботи проводяться з дотриманням запобіжних заходів, використовуються засоби індивідуального захисту (ЗІЗ), передбачається страхівка особового складу, що виконує роботи в незручних та ізольованих місцях.

На виході із зон зараження організовується санітарна обробка населення і о.с. формувань, дегазація транспорту та майна. Ці роботи проводяться на пунктах спеціальної обробки (ПуСО). Заражений одяг збирається для наступної дегазації чи знищення.

З метою найшвидшої ліквідації наслідків аварії здійснюється дегазація території, споруджень, устаткування, техніки та інших об'єктів зовнішнього середовища. Повернення населення в зону зараження допускається після проведення контролю зараженості.

Харчова сировина, продукти харчування і фураж, що опинилися в зоні зараження, перевіряють на зараженість, після чого приймається рішення на їхню дегазацію, утилізацію чи знищення.

Запаси води і джерела водопостачання також перевіряються на зараженість.

При виникненні аварії з викидом СДОР на транспорті оповіщаються начальники ЦЗ району, міста й області, на території яких відбулася аварія, і за їх розпорядженням чи за розпорядженням голови надзвичайної комісії приводяться до готовності органи управління, формування розвідки, медичної служби, органи громадського порядку й інші. Організуються оточення місця аварії, рятувальні й інші невідкладні роботи.

Висновки до четвертого розділу

Таким чином, у розділі розглянуто аналіз потенційних небезпек, що можуть вплинути на здоров'я працівників економіко-гуманітарної сфери під час виконання робочих обов'язків в адміністративному приміщенні. Заходи по забезпеченню безпеки, заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці, заходи з пожежної безпеки (в приміщенні офісу класом пожежі А (Е), категорією приміщення Д передбачені вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-3, також встановлена система пожежної й охоронної сигналізації «Сигнал-ВКб», яка забезпечує виявлення теплових і димових ознак пожежі і місця виникнення пожежі з точністю до місця розміщення датчика.) та заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях, а саме захист населення при хімічному зараженні у разі аварії на хімічно небезпечному об'єкті або транспортних засобах, що перевозять сильнодіючі отруйні речовини.

ВИСНОВКИ

В умовах трансформації українського суспільства підвищується значущість і роль громадських організацій. Громадська організація – це добровільне об'єднання громадян, що створюється для вирішення громадських проблем та вираження спільних інтересів.

В наш час в дослідженні громадських організацій існує кілька теоретичних підходів, що обумовлено предметною сферою тієї чи іншої галузі наукового знання, зокрема:

- філософський підхід звернений до аналізу проблем становлення та розвитку громадянського суспільства в соціокультурному просторі;

- історичний підхід описує існування і розвиток форм взаємодопомоги та соціальної активності, а також становлення та розвиток громадських організацій на різних історичних етапах розвитку українського суспільства;

- економічний підхід аналізує роль некомерційного сектора в виробництві та розповсюдженні соціально значущих благ, поряд з двома іншими секторами економіки – державою і ринком;

- правовий підхід дозволяє проаналізувати нормативно-правові засади діяльності громадських організацій.

Аналіз основних теоретико-методологічних підходів до дослідження некомерційних організацій показав, що визначення даного поняття в сучасній науковій літературі досить варіативно. У зв'язку з цим вибір того чи іншого визначення як основоположного є важливим етапом розробки методики дослідження і багато в чому формує всю подальшу стратегію практичної роботи.

Методологічною основою дослідження громадських організацій є соціологічна концепція життєвих сил людини, її індивідуальної та соціальної суб'єктності, розроблена у вітчизняній та англійській соціологічній школі (С.І. Григор'єв, Л.Г. Гусякова, Ю.Є. Растів).

Культура цих базових відносин – основа соціальної культури

громадських організацій, формування їх життєвих сил, соціального потенціалу, дієздатності в конкретних соціально-історичних умовах.

Розгортання, закріплення цих базових відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства визначає активність громадських організацій в економіці, політичному житті, соціально-побутовій сфері, в соціокультурному та соціально-екологічному розвитку суспільства в кожній країні, її окремому регіоні, на міжнародному рівні. При цьому взаємодія життєвих сил і життєвого простору людини «технологічно» здійснюється за трьома основними напрямками:

- по-перше, як сліпа, природня взаємодія, не «зabarвлена» культурним впливом, не збагачена усвідомленням;
- по-друге, як використання різних систем культурних символів (релігії, мистецтва, науки, соціальної психології та ін);
- по-третє, як творче відображення і трансформація навколишнього світу, його творіння, перетворення в процесі духовної і матеріальної, виробничо-перетворюючої діяльності.

Таким чином, осмислення аналізу громадських організацій з позицій соціологічної концепції життєвих сил, індивідуальної і соціальної суб'єктності людини робить акцент на наступних моментах:

- суб'єктність в громадських організаціях дозволяє оптимізувати і заповнити недоліки діяльності державного та комерційного секторів в життєвому середовищі людини;
- громадські організації представляють собою сферу, в якій відтворення і вдосконалення життя людини дозволяє позитивно змінювати життєве середовище;
- активна реалізація індивідуальної суб'єктності в громадських організаціях дає унікальні можливості для вдосконалення життя людини.

На сьогодні є актуальним пошук інтегративного підходу до дослідження громадських організацій з урахуванням усього комплексу різноманітних теоретичних позицій їх осмислення. Як показує дослідження, соціологічний

підхід є на сьогодні одним з найбільш перспективних теоретичних підходів до осмислення і дослідження громадських організацій. Саме в рамках соціологічного знання можлива інтеграція різних теоретико-методологічних підходів до дослідження громадських організацій, розробка найбільш повного комплексного уявлення про їх структуру та зміст [36, с.89].

Методичну основу дослідження особливостей громадських організацій більш детально можна дослідити за допомогою загальнонаукових та спеціальних методів. Серед загальнонаукових можна використовувати такі емпірико-теоретичні методи, як: порівняння, аналіз та синтез, індукцію та дедукцію, аналіз та синтез. Серед спеціальних: аналіз документів (законів та підзаконних актів), анкетування, інтерв'ю та ін.

Також до специфічних методів дослідження можна віднести експертне опитування.

Експертне опитування – це дослідження, що проводиться соціологами з метою вирішення проблем, які потребують оцінок експертів чи компетентних осіб у певній сфері або висококваліфікованих фахівців.

Особливості цього методу:

- мета експертного опитування полягає в отриманні необхідної інформації, відображеної в знаннях, думках і оцінках респондентів, які є компетентними особами, що мають глибокі знання про предмет або об'єкт дослідження та мають цінний практичний досвід у певній сфері;

- пошук тієї інформації, яка необхідна клієнту для прогнозування, прийняття важливого управлінського рішення, для формування стратегічних цілей, моніторингу стану певного об'єкту чи галузі, і яка є тільки у людей, що професійно пов'язані з досліджуваною проблематикою або розбираються в специфічних питаннях;

- ретельного відбору учасників: тільки тих, хто цілком заслуговує статусу компетентної особи в даній області;

- робота з експертами може бути побудована не лише у вигляді простого інтерв'ю чи розмови, але і у вигляді фокусування в групі, мозкового штурму,

методу Дельфі, що вимагають спеціальних навичок проведення.

Недоліки даного методу: складність підбору експертів щодо певної соціологічної проблеми або навіть їх відсутність.

В умовах розбудови Україні як правової й демократичної держави, її інтеграції в європейські структури дослідження правового статусу громадських організацій як провідного інституту громадянського суспільства є надзвичайно актуальним. Конституція України проголосила людину, її права та інтереси вищою цінністю держави.

Закон України «Про громадські об'єднання» визначає правові та організаційні основи реалізації права осіб на свободу об'єднання у громадські організації для здійснення і захисту прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших спільних інтересів, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також засади утворення і діяльності громадських організацій.

Загалом, в Україні прийняті такі нормативно-правові акти, які стосуються діяльності громадських організацій:

- 1) Закон України від 1 грудня 1998 року № 281-XIV «Про молодіжні та дитячі громадські організації»;
- 2) Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»;
- 3) Закон України від 22 червня 2012 року № 5026-17 «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності»;
- 4) Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI «Про громадські об'єднання»;
- 5) Наказ Міністерства юстиції України 14.12.2012 № 1842/5 «Про затвердження форм документів, надання (надсилання) яких встановлено Законом України «Про громадські об'єднання»;
- 6) Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 року № 144 «Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян»;

7) Наказ Міністерства юстиції України від 24 вересня 2003 року №117/5 «Про затвердження зразка свідоцтва про легалізацію профспілки, об'єднання профспілок»;

8) Наказ Міністерства юстиції України від 8 липня 2011 року № 1828/5 «Про затвердження Порядку підготовки та оформлення рішень щодо легалізації об'єднань громадян та інших громадських формувань».

Важливо зазначити роль громадських організацій в формуванні громадянського суспільства. Розвинуте громадянське суспільство це умова демократичного врядування, оскільки його наявність полегшує захист індивідуальних і громадських інтересів громадян, стримує узурпацію влади, забезпечує підзвітність влади суспільству. Громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей.

В межах кваліфікаційної роботи було проведено дослідження, згідно з результатами якого ми зробили наступні висновки, що громадяни обізнані про діяльність громадських організацій, відносно добре інформовані на 45% (9) і добре інформовані так вважають 25% (5), що свідчить про середній рівень обізнаності представників громадського активу про діяльність громадських організацій. Дізналися, про те що інформацію найчастіше отримують з джерел ЗМІ. Означили ступінь впливу органів влади на громадські організації, малий – так вважають 50% (10). Охарактеризували ступінь впливу громадських організацій на вирішення актуальних соціальних проблем, він безпосередньо присутній так вважають 70% (14) опитаних, захист прав людей відбувається і складає 50% (10), соціальний захист і допомога (12) експертів так вважають, охорона здоров'я 70% (14) опитаних так вважають і місцевий розвиток на 50% (10). Це свідчить про те що ступінь впливу громадських організацій на сфери суспільного життя великий. Дійшли до висновків, що актуальними послугами є соціально-медичні, соціально-побутові і соціально-економічні послуги, що

склали найбільшу частку відповідей опитаних. Визначили, що громадські організації беруть участь у наступних сферах суспільного життя, а саме: вирішення актуальних соціальних проблем, соціальний захист, соціальна допомога і захист прав людей. Дізналися про рівень участі громадських організацій в реалізації соціальних послуг і дізналися, що вони часто приймають участь у реалізації соціальних послуг так стверджують 80% (16) опитаних.

Визначили те що, вплив громадських організацій на реалізацію соціальних послуг позитивний і це допомагає проводити всі заходи для забезпечення реалізації соціальних послуг.

Означили, те що частіше за все громадські організації отримували відповідь від влади, але з затримкою – це зазначило 50% (10) опитаних експертів. На думку експертів сфери соціальних послуг, які слід поліпшити це: соціально-педагогічні послуги – 35% (7), соціально-медичні послуги – 25% (5) і соціально-побутові послуги – 20% (4). Це можна аргументувати таким чином, що ці соціальні послуги актуальні в наш час, але практична частина потребує доробки і реалізації на практиці таких послуг вкрай важлива і необхідна. Зробили висновок щодо того що соціальної підтримки потребують у першу чергу: молоді, багатодітні сім'ї – 35% (7), пенсіонери – 20% (4) і молодь і інваліди – 15% (3). І дізналися які категорії людей користується частіше соціальними послугами громадських організацій, бо саме такі верстви населення найбільш вразливі і частіше за все не можуть самостійно вирішувати свої проблеми, тому і шукають сторонньої професійної підтримки і допомоги.

Визначили що рівень діяльності організацій за чотирма шкалами можна охарактеризувати, як середній. Це свідчить про те що рівень розвитку громадських організацій у сфері надання соціальних послуг на середньому рівні також відповідно.

Дізналися за допомогою яких джерел організація отримує основну фінансову підтримку і отримали наступні відповіді: залучення державних

інвестицій у недержавний сектор, залучення фінансових коштів із-за кордону, благодійні пожертви з боку благодійних організацій, окремих осіб, спонсорів, одинична фінансова допомога з боку фізичних, юридичних осіб і фінансові збори кошти волонтерами (періодично). Соціальні послуги, які надають громадські організації часто, це психологічні і інформаційні послуги – 50% (10), соціально-побутові послуги – 40% (8) і соціально-медичні послуги – 35% (7).

Щодо пропозицій стосовно збільшення можливості впливу громадських організацій на діяльність з реалізації соціальних послуг, можна сказати наступне, що громадські організації впливають і виконують частину державних функцій на недержавному рівні і вирішують ряд актуальних суспільних проблем. Але на жаль, існують перешкоди у їх діяльності, щодо реалізації свого потенціалу, як рушія соціальної допомоги в недержавному секторі, а саме: недостатнє фінансове становище таких організацій, що уповільнює їх діяльність, неможливість повноцінно реалізовувати свої можливості, так як вони обмежені законодавчо і не повноцінне освідчення громадян, щодо діяльності таких організацій.

Отже, до детермінантів оптимізації діяльності слід відносити створення сприятливих умов для діяльності громадських організацій, формування системи громадської участі в управлінні справами регіону, залучення до розробки та реалізації соціально-економічної політики, тощо. Це все для того щоб як найбільш розширити можливості розвитку громадських організацій і залучити їх до діяльності в різних сферах суспільного життя, тим самим розвинути практичні сторони їх діяльності.

У третьому розділі, ми проаналізували потенційні небезпеки, розробили заходи по забезпеченню безпеки і пожежної безпеки для попередження виникнення небезпечних ситуацій в роботі соціального працівника.

Можна зробити висновок, що запорукою працездатності й продуктивності праці, збереження здоров'я й тривалості життя працівників є правильна організація робочого місця. Для забезпечення ергономічності

робочого місця потрібно дотримуватися ДНАОП 0.00-1.31-99

«Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ГОСТ 12.2.032-78 ССБТ «Рабочее место при выполнении работ сидя. Общие эргономические требования», де розроблені нормативи щодо площини робочого місця на одного працівника. Ергономічні вимоги при плануванні робочого місця мають забезпечувати найкраще розміщення предметів і засобів праці, сприяти усуненню загального дискомфорту, зменшувати втому працюючих та підвищувати їх ефективність і продуктивність праці.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Автономов А.С. Оценка в социальном проектировании: Методическое пособие / А.С. Автономов, Н.Л.Хананишвили. - М., Фонд НАН, 2003. 416 с.
2. Бабінова О.О. Взаємодія органів державного управління і місцевого самоврядування з громадськістю: теоретико-методологічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О.О. Бабінова. - К., 2006. - 20 с.
3. Бебик В., Бортніков В., Дегтерьова Л., Кудряченко А. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації в глобальному світі: Навчально-методичний посібник. - Київ: ІКЦ «Леста», 2006. – 292 с.
4. Бойко Ю.А. Соціально-філософський аналіз становлення громади та громадянського суспільства як чинників духовного розвитку соціуму (на прикладі України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії» / Ю.А. Бойко. – К., 2007. – 15 с.
5. Бойко Ю.А., Смирнова Е. А., Соколов А. В. Гражданский контроль за работой органов власти. – Ярославль: ЯРОО «ЦСП», 2003. – 120 с.
6. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / М. А. Бойчук. – К., 2007. – 20 с.
7. Бутирська Т.О. Оптимізація взаємодії державної влади і громадянського суспільства (управлінський аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Одеський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентіві України / Т.О. Бутирська. – Одеса, 2004. – 20 с.
8. Веймер Д.Л., Вайнінг Е.Р. Аналіз політики: концепції і практика / Пер. з

- англ. І. Дзюб, А. Олійник; наук. ред. О. Кілієвич. – Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2000. – 654 с.
9. Гогвуд Б., Ган Л. Аналіз політики для реального світу / Пер. з англ. А.Олійник; наук. ред. В. Тертичка. – Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 312 с.
10. Головатий М.Ф. Соціальна політика і соціальна робота: Термінологічно-понятійний словник / М.Ф.Головатий, М.Б.Панасюк. – К., МАУП, 2005. – 560 с.
11. Гончарова С.Ю., Отенко І.П. Соціальна політика: Навч. посібник. – Харків, ХДЕУ, 2003. – 198 с.
12. Горак Г. Громадянське суспільство як інтегратор особистісних начал / Г. Горак, Г. Фінін // Філософська думка. – 2008. – № 3. – С. 62–73.
13. Грамчук А.В. Особливості становлення громадянського суспільства в Україні: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні науки та процеси» / Одеський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України / А.В. Грамчук. – Одеса, 2001. – 19 с.
14. Громадські організації в Україні у 2008 році: Статистичний бюлетень / Державний комітет статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2009. – 22 с.
15. Громадські організації: їх роль в суспільно-політичному житті України: Довідково-статистичний матеріал / Інститут національних відносин і політології НАН України; Національний аграрний ун-т. – К., 1997. – 49 с.
16. Гуменюк О. Громадянська відповідальність у контексті сьогодення / О.Гуменюк // Психологія і суспільство. – 2008. - № 2 (32). – С. 65–74.
17. Діденко Н.Г. Взаємодія управління, влади і держави як предмет філософського аналізу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії»

- / Н.Г. Діденко. - Донецьк, 2002. – 19 с.
18. Дікон Боб, Халс Мішель, Стабс Пол. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / А.Олійник (пер. з англ.). – К.: Основи, 1999. – 347 с.
19. Дюжев Д.В. Інформаційне суспільство: соціально-правова парадигма суспільного розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії» / Д.В. Дюжев. – Донецьк, 2004. – 18 с.
20. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/про громадські об'єднання](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/про_громадські_об'єднання). - Назва з екрану.
21. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 1 грудня 1998 року № 281-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/281-14/conv>. - Назва з екрану.
22. Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22 червня 2012 року № 5026-17 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5026-17>. - Назва з екрану.
23. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>. - Назва з екрану.
24. Камаралі Г.В. Становлення та розвиток інформаційної цивілізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії» / Г.В. Камаралі. – Донецьк, 2007. – 19 с.
25. Ковалішина Н.П. Взаємодія жіночих громадських організацій з органами державної влади як фактор здійснення тендерної політики в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» /

- Н.П.Ковалішина. – К., 2006. – 20 с.
- 26.Коваль І.В. Взаємодія церкви та інститутів громадянського суспільства: політологічний аналіз: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / І. В. Коваль. – Л., 2007. – 18 с.
- 27.Колодюк А.В. Інформаційне суспільство: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія» / А.В. Колодюк. – К., 2005. – 20 с.
- 28.Конституція України [Текст]: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами та доповненнями]. – К.: Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.
- 29.Корсак К.В. Соціально-філософський аналіз тенденцій розвитку тріади «людина-суспільство-освіта» на початку ХХІ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософ. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / К.В. Корсак. – К., 2006. – 36 с.
- 30.Косілова О.І. Політичні функції громадянського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / О.І. Косілова. – К., 2008. – 19 с.
- 31.Крусян А.Р. Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Одеський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України / А.Р. Крусян. – О., 1999. – 19 с.
- 32.Купрій В. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади: навч. посіб. / В. Купрій, Л. Поливода. – К.: Макрос, 2011. – 200 с.
- 33.Литвиненко І.Л. Діяльність органів місцевого самоврядування по забезпеченню конституційних прав та свобод людини і громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02

- «Конституційне право» / І.Л. Литвиненко. – К., 2003. – 20 с.
- 34.Любимов А.П. Конституционно-правовые основы формирования лоббистских отношений в открытом обществе (Антикоррупционный проект). – Москва: Издательство Государственной Думы, 2000. – 390 с.
- 35.Масюков П. Програма соціологічного дослідження «Ставлення населення до реклами на телебаченні та її ефективність» [Електронний ресурс] / П.Масюков. – Режим доступу: <http://eduworld.ru>. – Назва з екрану.
- 36.Михайловська О. Держава і розвиток інститутів громадянського суспільства / О.Михайловська // Політичний менеджмент. – 2005. – №3(12). – С. 108-114.
- 37.Мороз Г.В. Правове регулювання участі громадськості у прийнятті рішень у галузі охорони довкілля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 « Земельне право, аграрне право, екологічне, природно ресурсне право» / Г.В. Мороз. – К., 2006. – 20 с.
- 38.Муляр В.І. Проблема становлення особистості в системі «індивід - суспільство» (філософсько-культурологічний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії» / В.І. Муляр. – Донецьк, 1999. – 30 с.
- 39.Надрага В.І. Взаємодія владних структур, політичних і громадських організацій як засіб підвищення ефективності управління на регіональному рівні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / В.І.Надрага. – К., 2003. – 20 с.
- 40.Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження зразка свідоцтва про легалізацію профспілки, об'єднання профспілок» від 24 вересня 2003 року №117/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-03>. - Назва з екрану.
- 41.Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку

- підготовки та оформлення рішень щодо легалізації об'єднань громадян та інших громадських формувань» від 8 липня 2011 року № 1828/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0855-11>. - Назва з екрану.
42. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження форм документів, надання (надсилання) яких встановлено Законом України «Про громадські об'єднання» від 14.12.2012 № 1842/5 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2100-12>. - Назва з екрану.
43. Опитування громадської думки. Посібник для журналістів і політиків. Упорядник посібника І. Бекешкіна. – К.: «Фонд Демократичні ініціативи», 2005. – 88 с.
44. Оценка программ: методология и практика / Редакторы: А.Кузьмин, Р.О. Салливан, Н.А. Кошелева. – М.: Издательство «Престо-РК», 2009. – 396 с.
45. Оцінювання державної політики і програм : конспект лекцій для навч дисципліни. – К.: вид-во УАДУ, 2005 – 152 с.
46. Панина Н.В. Технология социологического исследования (курс лекций). – 2-е изд. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2001. – 277 с.
47. Пасько Я.І. Громадянське суспільство: світоглядні версії та історичне втілення (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії» / Я.І. Пасько. – К., 1998. – 16 с.
48. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян» від 26 лютого 1993 року № 144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/144-93-п>. - Назва з екрану.
49. Прудникова О.В. Людський вимір у сучасному концепті соціального прогресу (філософсько-історичний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія

- та історія філософії» / О.В. Прудникова. – Х., 2007. – 17 с.
50. Рада та громада (або як залучати громадян до місцевого самоврядування). Колектив авторів. Посібник для працівників органів місцевого самоврядування. – К.: Академпрес, 2003. – 132 с.
51. Рева С. Участь громадськості у процесі формування та реалізації державної політики / С.Рева // Політичний менеджмент. – 2006. – №3 (18). – С. 67-73.
52. Розробка державної політики. Аналітичні записки / Укл. О.І. Кілієвич, В.Є. Романов. – Київ: К. І. С., 2002. – 320 с.
53. Романчук О.К. Історична публіцистика як складова системи державотворення та самоорганізації громадянського суспільства в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.08. «Журналістика» / О.К. Романчук. – К., 2001. – 16 с.
54. Саханенко С.Є. Теоретичні та організаційно-функціональні засади політичного управління містом в умовах самоврядування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.04 «Міське самоврядування» / С.Є. Саханенко. – Донецьк, 2005. – 36 с.
55. Система соціологического знания: Учеб. пособие / Сост. Г.В.Щекин. – 4-е изд., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 208 с.
56. Скалацький В. М. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та історія філософії» / В. М. Скалацький. – К.: МАУП, 2006. – 17 с.
57. Скворець В.О. Громадянське суспільство і детермінанти оптимізації його розвитку в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / В.О. Скворець. – Запоріжжя, 2007. – 17 с.
58. Социологический словарь. Сост. Аберкромби Н., Хилл С., Тернер Б.С./ Пер. с англ. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. – 619 с.
59. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / Уклад.: В.І. Волович,

- В.І. Тарасенко, М.В. Захарченко та ін.; Під заг. ред. В.І. Воловича. – К.: Укр. Центр духовної культури, 1998. – 76 с.
60. Узун Ю.В. Концепція «Громадянське суспільство» в історії та теорії політичної думки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / Ю.В. Узун. – Одеса, 2002. – 16 с.
61. Хлівнюк Т.П. Вплив засобів масової інформації на політичний простір сучасної України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Т.П. Хлівнюк. – Одеса, 2008. – 16 с.
62. Ходаківський М.Д. Суспільство в контексті культури (етнополітологічний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.05 «Етнополітологія та етнодержавознавство» / М.Д. Ходаківський. – К., 1998. – 16 с.
63. Чернорог Р.А. Держава і громадянське суспільство: соціокультурні аспекти розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Р.А. Чернорог. – К., 2003. – 20 с.
64. Ядов В.А. Стратегия социологического исследования: описание, объяснение, понимание социальной реальности / В.А. Ядов. – М.: Владос, 1998. – 596с.
65. Як ошукати місцеву громаду. 50+1 способ. – К.: Інститут політичної освіти, 2008. – 60 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета експертного опитування

Кафедра загальноправових та політичних наук Національного університету «Запорізька політехніка» проводить дослідження на тему: «Вплив громадських організацій на реалізацію соціальних послуг». Уважно прочитайте кожне питання та всі запропоновані варіанти відповідей та оберіть ті, які вважаєте вірними. Нам дуже важливо знати експертну думку щодо дослідження впливу громадських організацій на реалізацію соціальних послуг.

1. Як на Вашу думку, наскільки поінформовані громадяни м. Запоріжжя, стосовно діяльності громадських організацій?

1. добре інформовані;	3. відносно добре інформовані;
2. мало інформовані;	4. вкрай мало інформовані.

2. Як Ви вважаєте, яким чином громадяни отримують інформацію стосовно роботи громадських організацій?

1. Інтернет;	5. зустрічі з представниками організацій;
2. телебачення;	6. об'яви, рекламні щити, біг-борди
3. періодичні видання;	7. інформаційні бюлетні, брошури;
4. радіо;	8. від інших людей, листівки.

3. Який ступінь впливу громадських організацій на діяльність органів влади м.Запоріжжя?

1. значний;	3. ніякого впливу;
2. незначний;	4. важко відповісти.

4. Оцініть ступінь впливу Вашої організації на різні сфери суспільного

життя, за шкалою від 1 до 5 (1 – незначний ступінь, 5 – значний ступінь).

№ з/п	Зміст відповідей	1	2	3	4	5
1.	вирішення актуальних соціальних проблем;	1	2	3	4	5
2.	захист прав людей;	1	2	3	4	5
3.	соціальний захист, соціальна допомога;	1	2	3	4	5
4.	охорона здоров'я;	1	2	3	4	5
5.	місцевий розвиток, розвиток структур громадянського суспільства.	1	2	3	4	5

5. Як Ви вважаєте, які соціальні послуги актуальні в наш час?

Оцініть за шкалою від 1 до 3 (1 – не актуальні, 2 – не дуже актуальні, 3 – дуже актуальні).

№ з/п	Зміст відповідей	Не актуальні	Не дуже актуальні	Дуже актуальні
1.	соціально-побутові послуги	1	2	3
2.	психологічні послуги	1	2	3
3.	соціально-педагогічні послуги	1	2	3
4.	соціально-медичні послуги	1	2	3
5.	соціально-економічні послуги	1	2	3
6.	юридичні послуги	1	2	3
7.	послуги з працевлаштування	1	2	3
8.	інформаційні послуги	1	2	3

6. В якій із сфер суспільного життя, Ваша організація приймає активну участь?

1. вирішення соціальних проблем;	3. соціальний захист, соціальна допомога;
2. захист прав людей;	4. охорона здоров'я;

5. місцевий розвиток, розвиток структур громадянського суспільства.
---

7. Чи доводилося Вашій організації брати участь в реалізації соціальних послуг?

1. так, часто;	2. так, але рідко;	3. ні, жодного разу.
----------------	--------------------	----------------------

8. Як Ви вважаєте, який вплив здійснює Ваша громадська організація на реалізацію соціальних послуг?

1. позитивний;	3. нейтральний;
2. непомітний, незначний вплив;	4. негативний.

9. Чи доводилося Вашій організації звертатися до органів влади з пропозиціями, щодо поліпшення надання соціальних послуг населенню?

1. ми отримали відповідь своєчасно, до наших пропозицій прислухалися;	3. ми не отримали жодної відповіді;
2. ми отримали відповідь з затримкою та у вигляді відписок;	4. ми не зверталися до органів влади.

10. Яку на Вашу думку сферу надання соціальних послуг слід поліпшити у м.Запоріжжя?

1. соціально-побутові послуги;	5. соціально-економічні послуги;
2. психологічні послуги;	6. юридичні послуги;
3. соціально-педагогічні послуги;	7. послуги з працевлаштування;
4. соціально-медичні послуги;	8. інформаційні послуги.

11. Які, на Ваш погляд, категорії населення найчастіше використовують соціальні послуги громадських організацій? (Оберіть не більше двох варіантів.)

1. молодь;	4. діти-сиріти;	7. безробітні;
------------	-----------------	----------------

2. пенсіонери;	5. молоді, багатодітні сім'ї;	8. біженці, вимушені переселенці;
3. інваліди;	6. чорнобильці;	9. ув'язнені.

12. Оцініть рівень діяльності громадських організацій за різними показниками за 5-бальною шкалою.

№ з/п	Зміст відповідей	1	2	3	4	5
1.	по інформованості населення про свою діяльність;	1	2	3	4	5
2.	по ініціативі в контролі влади;	1	2	3	4	5
3.	по впливу на діяльність органів влади;	1	2	3	4	5
4.	по інформуванню населення про діяльність органів влади.	1	2	3	4	5

13. З яких джерел Ваша організація, отримує основну фінансову підтримку?

---

14. Які з видів соціальних послуг Ви надаєте на практиці частіше?

Дайте оцінку за 5-бальною шкалою (1- рідко, 5 - часто).

№ з/п	Зміст відповідей	1 (рідко)	2	3	4	5 (частото)
1.	соціально-побутові послуги					
2.	психологічні послуги					
3.	соціально-педагогічні послуги					
4.	соціально-медичні послуги					

5.	соціально-економічні послуги					
6.	юридичні послуги					
7.	послуги з працевлаштування					
8.	інформаційні послуги					

15. Що б Ви запропонували для оптимізації впливу громадських організацій у реалізації соціальних послуг? _____

Повідомте деякі дані про себе:

16. Ваш досвід роботи в організації:

1. до 5 років;	2. до 10 років;	3. більше 10 років.
----------------	-----------------	---------------------

Дякуємо за участь в опитуванні!